

Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije

---

Alić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:062577>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Kristina Alić

**Rodni poredak u životima ruralnih žena Zadarske
županije**

Diplomski rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske
županije

Diplomski rad

Student/ica:

Kristina Alić

Mentor/ica:

Doc. dr.sc. Valerija Barada

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Kristina Alić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom „**Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije**“ rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 27. rujna 2016

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Ciljevi i svrha.....	3
3. Teorijska koncepcija rada	4
3.1. Rodni poredak kao okvir interpretacije života ruralnih žena	4
3.2. Istraživanja položaja ruralnih žena u rodnom poretku	6
3.3. Rodni poredak u zakonskom okviru	10
3.4. Rodni poredak u definicijama ruralnosti i zaposlenosti	13
4. Istraživačka pitanja	18
5. Metodologija	19
5.6. Sociodemografski podaci o sugovornicama	21
6. Rezultati i rasprava	26
6.1. Sekundarni podaci o ruralnim ženama u Hrvatskoj.....	27
6.1.1. Stanovništvo	27
6.1.2. Obrazovanje	28
6.1.3. Svijet rada i nezaposlenosti	29
6.2. Intervjui s ruralnim ženama zadarske županije	30
6.2.1 Sfera privatnog patrijarhata	31
6.2.2 Mješovitost privatnog i javnog patrijarhata	39
6.2.3 Javni patrijarhat	44
7. Zaključak.....	60
8. Prilozi.....	63
8.1. Protokol intervjua	63
8.2. Izjava suglasnosti o sudjelovanju u istraživanju.....	65
8.3. Izjava o pristanku sudjelovanja u istraživanju.....	66
9. Literatura.....	67

Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije

Sažetak

U ovom diplomskom radu se na temelju koncepta rodnog poretka Sylvie Walby istražuju životi odabranih ruralnih žena na području Zadarske županije. Podaci prikupljeni tehnikom polustrukturiranog intervjua tematski su analizirani. Analiza podataka pokazala je potrebu za dodatnim pojašnjavanjem mješovitosti javnog i privatnog patrijarhata, jer je privatni patrijarhat u životima žena koje su sudjelovale u istraživanju prožet je tradicionalnim shvaćanjima rodih uloga. Od ovih višestruko opterećenih žena očekuje se da preuzmu brigu o kućanstvu, skrbe o djeci i starijima, te aktivno sudjeluju u poslovima na poljoprivrednim gospodarskim imanjima i poslovima u turizmu. Iskorak prema javnoj sferi patrijarhata nudi im se u obliku obrazovanja i zaposlenja. Također im se nudi mogućnost daljnjeg napredovanja i stjecanja novih znanja i vještina. Istraživane ruralne žene samostalno kreiraju svoje slobodno vrijeme, no često se radi samo o nastavku aktivnosti kojima se žene bave unutar privatne sfere. Sugovornice prepoznaju dob kao problem pri ulasku na tržište rada, no i one mlađe sa završenom srednjom školom nailaze na probleme gdje im je stalno zaposlenje gotovo nedostupno nego im se nude sezonski slabije plaćeni poslovi. Sugovornice svjedoče o promjeni društvenog i stratifikacijskog položaja ruralnih žena današnjice na bolje. No, unatoč smanjenju diskriminacije između žena i muškaraca, (ne)svjesno podupiranje tradicionalnih muških i ženskih uloga još uvijek ostaje kao dominantno obilježje njihovog života

Ključne riječi: (ruralne žene, rodni režim, privatni patrijarhat, javni patrijarhat)

Gender regime in life of rural woman in Zadar region

Abstract

This thesis are based on the concept of gender regime by Sylvia Walby which is used to research the lives of selected rural women in a specific area of Zadar Region. Data is collected by technique of semi-structured interviews and thematically analyzed. Analysis of the data showed the need for additional clarifying a mix of public and private patriarchy, because the private patriarchy in the lives of the women who participated in the study infused with the traditional understanding of gender roles. From these multiple loaded women is expected to take care of the household, caring for children and the elderly, as well as actively participate in the affairs of the agricultural economic wealth and jobs in tourism. Step towards the public sphere of patriarchy is offered to them in the form of education and employment. They are also offered the possibility of further advancement and gaining new knowledge and skills. Researched women independently create their own free time, but often it's just a continuation of activities that women deal with in the private sphere. Interlocutor recognized age as a problem in entering the labor market, but the younger ones with high school education are facing problems where permanent employment is almost inaccessible but instead they are offered with seasonally lower paid jobs. Interlocutor testify of the change of social stratification and the position of rural women in the today's world for the better. However, despite the reduction of discrimination between women and men, they (un)consciously support the traditional male and female gender roles which still remains as the dominant feature of their lives.

Key words: (rural women, gender regime, private patriarchy, public patriarchy)

1. Uvod

Razvoju ruralnih područja uvelike doprinose ruralne žene koje svojim radom čine ključ uspjeha za postizanje ekonomske, ekološke, a zatim i društvene promjene¹. Iako prema podacima UN Woman (2011), žene čine gotovo polovicu udjela radne snage u svijetu, njihov se rad često ne vrednuje te su izložene raznim oblicima diskriminacije. Razna istraživanja koja se bave položajem žena ukazuju da se žene u Hrvatskoj, unatoč sve većem obrazovanju, suočavaju s djelovanjem javnog patrijarhata već pri samom ulasku na tržište rada. Kada postanu sudionice svijeta rada, žene se bore za opstanak na njemu te su višestruko opterećene, jer se od njih još uvijek očekuje briga i skrb za kućanstvo, djecu i starije. No, slika društvenog položaja žena s obzirom na urbana i ruralna područja u Hrvatskoj nešto je drugačija iz čega proizlazi i problematika ovog istraživanja.

Ruralne žene u hrvatskim selima suočavaju se s ograničenim mogućnostima obrazovanja, nedostatkom socijalnih usluga, a njihov je rad na poljoprivrednim imanjima često neplaćen i necijenjen. Patrijarhalnost koja se očituje u podijeli rada, skrbi o djeci i starijima i ulogama u obitelji otežava ženama pristup zapošljavanju, obrazovanju, pristup vlasništvu, informacijama i ostvarenju svojih prava. Unatoč željama za daljnje obrazovanje i usavršavanje žene u ruralnim područjima često nemaju te mogućnosti (Sinković, Đugum,ur. 2011). Većina žena na seoskim poljoprivrednim imanjima vodi se kao nezaposlena iako se svakodnevno bave teškim radom, te im je time uskraćeno pravo na zdravstveno i mirovinsko osiguranje kao i mnoge druge povlastice koje nosi sudjelovanje u svijetu rada (Itak Peršurić, Žutinić, 2011). Dominacija rodne podjele rada i izraženog patrijarhata u ruralnim područjima čini žene na selu izložene višestrukim diskriminacijskim praksama, što ih udaljava od mehanizama provedbe rodno osviještene nacionalne i lokalne politike koja za cilj ima osnaživanje društvenog položaja žena.

S obzirom da analiza utjecaja patrijarhata na društveni i radni položaj žena na selu uvelike ovisi o tradiciji, lokalitetu i socijalizaciji koje je nužno uzeti u obzir prilikom opisivanja društvenog položaja ruralnih žena (Šikić-Mićanović, 2012; Barada, Čop, Kučer, 2011), nastaje potreba za istraživanjem različitih iskustava ruralnih žena u ovisnosti o lokalnim specifičnostima mjesta u kojima žive.

---

¹ Izvor: „The Vital Role of Women in Agriculture and Rural Development“, FAO Conference Rome, 2011 (dostupno na <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/mb054e.pdf>, posjećeno 23. 01. 2016)

Ovaj diplomski rad temelji se na prethodno provedenom istraživanju „Žene u ruralnim područjima Dalmacije. Nevidljivo polje svijeta rada?“, (Barada, Čop, Kučer, 2011). Prema rezultatima tog istraživanja, nezaposlene žene u ruralnim područjima Splitsko-Dalmatinske županije jesu nezaposlene prema službenim statističkim podacima, ali njihova svakodnevica je više nego radna. Osim obaveza na gospodarstvima i kućanstvu i brige oko djece, ove žene rade na proizvodnji, ali i prodaji vlastitih proizvoda kako bi pridonijele povećanju obiteljskog budžeta. Zbog specifičnih potreba lokalnog tržišta kojeg velikim dijelom čini turizam, žene obuhvaćene navedenim istraživanjem imaju veće mogućnosti dodatne zarade (Barada, Čop, Kučer, 2011) od žena na selima u Slavonije . U knjizi „*Skriveni životi. Prilog antropologiji ruralnih žena (2012)*“ L. Šikić-Mićanović otkriva kako, premda se izjašnjavaju kao nezaposlene, žene na selima u Slavoniji često doprinose kućnom budžetu sudjelujući na području „sive“ ekonomije svojim ručnim radovima i povremenim poslovima. Iako se navedena istraživanja bave formalno nezaposlenim ruralnim ženama, rezultati su pokazali kako je njihova svakodnevica ispunjenja ekonomski radnim aktivnostima, stoga se zaposlenost u ovom diplomskom radu tretira cjelovito. Dakle, zaposlenost ruralnih žena prelazi granice formalnog zaposlenja i ulazi u svakodnevne aktivnosti žena, pa se u ovom istraživanju i dalje razgovara sa sugovornicama prema ključu lokaliteta, ali se nužno ne uzima u obzir formalna zaposlenost to jest nezaposlenost.

U nedostatku istraživanja vezanih uz ruralne žene u Zadarskoj županiji te specifičnosti lokalnog konteksta, istraživanje Barada, Čop, Kučer (2011) pokazuje se kao dobar predložak za istraživanje života ruralnih žena na navedenom području. Cilj ovog rada jest na temelju podataka dobivenih intervjuiranjem ruralnih žena Zadarske županije opisati njihove živote u specifičnom lokalnom kontekstu. Stoga će se na početku ovog rada pojasniti koncept rodnog poretka koji služi za razumijevanje (ne)vrednovanja rada ruralnih žena u Hrvatskoj. Iznošenjem rezultata različitih istraživanja o sudjelovanju žena unutar svijeta rada dobiva se jasnija slika utjecaja rodnog režima s obzirom na urbana i ruralna područja u Hrvatskoj. Potom se prikazuje rodni poredak u zakonskom okviru te analiza definicija ključnih pojmova, koji služe za razumijevanje utjecaja nacionalne rodne politike na marginalnu skupinu ruralnih žena. Za postupak prikupljanja podataka korištena je metoda intervjuiranja pomoću tehnike polustrukturiranog intervjua.

2. Ciljevi i svrha

Ovim se radom istražuju životi odabranih ruralnih žena na području Zadarske županije, uzimajući u obzir njihovo osobno iskustvo, kao i utjecaj rodnog poretka na njega.

Namjera rada jest na temelju podataka dobivenih intervjuiranjem ruralnih žena Zadarske županije opisati živote ruralnih žena u specifičnom lokalnom kontekstu. Svrha istraživanja je sadržana u doprinosu razumijevanja utjecaja rodnog poretka na radno iskustvo ruralnih žena kao posebno ranjive skupine koja je dvostruko marginalizirana, prvenstveno kao žene zatim i kao ruralne žene.

3. Teorijska koncepcija rada

3.1. Rodni poredak kao okvir interpretacije života ruralnih žena

Utjecaj rodnog restrukturiranja na položaj žena u suvremenom društvu donosi sociologinja Sylvia Walby (2005) koja ističe kako je razvoj privrede u suvremenom društvu obilježen sve većim obrazovanjem i sudjelovanjem žena u svijetu plaćenog svijeta rada. Osim na privredu, promjena položaja žena u društvu znatno je utjecala i na rodne odnose. No, izlazak žena iz privatne u javnu sferu patrijarhata još uvijek obilježavaju nejednakosti, pa autorica ističe kako primjenom rodnog poretka postaje moguće proučavati niz društvenih struktura kojima muškarci izrabljuju žene i to kroz odnose javne i privatne sfere koje čine patrijarhat (Walby, 2005).

Walby (1990) smatra kako je patrijarhat neophodan za razumijevanje rodne nejednakosti i to pomoću proučavanja šest struktura patrijarhata, koje čine odnosi u kućanstvima, patrijarhalni odnosi na tržištu rada, patrijarhalni odnosi unutar države, nasilje muškaraca nad ženama, patrijarhalni odnosi po pitanju seksualnosti, te patrijarhalni odnosi unutar institucija kulture. Navedene strukture patrijarhata ograničavaju žene i pridonose održavanju muške dominacije u društvu (Walby, 1990). Dakle, rodni poredak nastaje kao rezultat različitih veza i kombinacija patrijarhalnih struktura koje su međusobno povezane, te se u suštini dijele na privatni i javni patrijarhat.

Privatni patrijarhat u ovom kontekstu odnosi se na obiteljski rodni poredak koji se temelji na proizvodnji u kućanstvu, te predstavlja glavno mjesto radne aktivnosti žena čiji rad i spolnost iskorištavaju muškarci. Od žene se očekuje da preuzme brigu o kućanstvu i kućanskim poslovima, te skrb o djeci i starijima. Odnosi nastali unutar obiteljskog rodnog poretka prenose se i u javni rodni poredak koji predstavlja podređenost žena unutar struktura rada, države, nasilja, spolnosti i kulture (Walby, 2005). Patrijarhat na tržištu rada očituje se sužavanjem mogućnosti ženama u sudjelovanju na visoko plaćenim poslovima, odnosno žene su prisiljene prihvaćati manje zahtjevne i manje plaćene poslove. Osim što je kapitalistička i potiče provođenje diskriminacija na svim razinama društva, država prakticira patrijarhat kroz svoje (ne)djelovanje i politiku, što se vidi iz implicitnog podržavanja muškog nasilja nad ženama. Nasilje muškaraca nad ženama država legitimira ne sankcioniranjem svih oblika nasilja izuzev onih najtežih. Prisilno nametanje heteroseksualnosti i dvostruki standard ophođenja prema različitim spolovima predstavljaju strukture patrijarhata unutar seksualnosti.

Navedene socijalne strukture prakticiraju religija, mediji i obrazovanje kroz čije djelovanje patrijarhat (p)ostaje dijelom kulture (Walby, 1990). No, patrijarhat kao takav karakterističan je za 20. stoljeće

S druge strane, žene su u 19. stoljeću bile isključivo sudionice privatne sfere u kojoj su njihov rad iskorištavali muškarci. No, dolaskom prvog vala feminizma i ostvarivanjem svojih prava, žene 20-og st. ulaze u područje javne sfere djelovanja. Unatoč promjenama koje su se dogodile ostvarivanjem žena na pravo glasa, zapošljavanja i sudjelovanja u društvenom životu, diskriminacija i prakticiranje patrijarhalnih odnosa još uvijek predstavljaju problem. Naime, ugnjetavanje koje su žene trpjele u privatnoj individualnoj sferi sada postaje kolektivno, segregirajući žene u slabije plaćene profesije. Različite skupine žena mogu biti u različitim kombinacijama rodni režima (Walby, 1990; 2005). Dakle, patrijarhat je doživio svojevrsnu promjenu prelaska iz djelovanja u privatnoj sferi u djelovanje unutar javne sfere. Diskriminacija s kojom su žene suočene različita je za pojedine skupine žena, a izrazita je za starije lošije obrazovane žene.

Osim promjena koje su prethodno opisane, prema Walby (2005), na rodne strukture utječu vrijeme i prostor. Na različitim lokalitetima rodna rekonstrukcija ovisi o društvenim odnosima koji su se prethodno razvili na tom području. No, nemaju sve rodne strukture jednak doseg. Tako primjerice religija prelazi granice država, dok su radni odnosi karakteristični unutar nacionalnih okvira. Dok globalizacija potječe rekonstrukciju lokalnih tržišta, na neke države utječu politike njihovih naddržavnih tijela². O utjecaju vremena na rodne strukture može se govoriti na četiri načina: promjene patrijarhata unutar makro struktura, utjecaj prostora i vremena, važnost životnog ciklusa žene, te naposljetku presjek različitih vremena i utjecaj prošlosti na sadašnjost.

Dakle, za potpuno razumijevanje rodnog poretka potrebno je razlikovanje javnog i privatnog patrijarhata kao i svih šest struktura koji ga čine, te razumijevanje vremena i prostora. Od velike je važnosti uključiti i životni proces unutar osobnog i radnog iskustava, jer na primjer događaji kao što su rođenje djece i briga za njih kao i starije članove obitelji uvelike utječe za živote žena. Povezivanjem strukture i biografije moguće je razumjeti utjecaj prošlosti na sadašnjost (Walby, 2005). Primjerice, starije žene su svoje odluke donosile u privatnoj sferi, dok je na odluke mlađih obrazovanih žena više utjecao javni patrijarhat što

---

² Walby daje primjer utjecaja Europske unije koja iskorištava svoju ovlast u sudjelovanju kreiranja unutarnjeg zakonodavstva država članica provodeći politiku jednakosti među muškarcima i ženama. Vidi više u Walby, S. (2005) poglavlje 10 i 11.

rezultira velikim razlikama i među ženama. Preciznost koncepta rodnog poretka naglašavaju i Barada, Čop i Kučer (2011), ističući kako je upravo povezivanje osobnog iskustva i velikih strukturalnih promjena ključno za promjenu koja vodi ka smanjenju diskriminacije.

3.2. Istraživanja položaja ruralnih žena u rodnom poretku

Promjene koje se događaju na području tržišta rada u pogledu sve većeg sudjelovanja žena u plaćenom radu prikaz su smanjenja diskriminacije, provođenja politike ravnopravnosti spolova, povećanje broja obrazovnih žena uz opadanje važnosti kućanskih obveza za neke žene. Naime, sudjelovanje žena u javnoj sferi očituje se kroz njihovu sve veću participaciju u obrazovnom procesu i na tržištu rada (Walby, 2005). U kojoj su mjeri žene u Hrvatskoj sudionice privatne i javne sfere patrijarhata najjasnije svjedoče razna istraživanja vezana uz položaj žena.

Prema podacima opsežne studije o položaju žena na tržištu rada Hazl i sur. (2011), nezaposlene se žene u Hrvatskoj, unatoč većem obrazovanju, susreću se s poteškoćama već u samom pristupu, a potom i ostanku na tržištu rada. Osim što su suočene s nižim plaćama i dužom nezaposlenošću, žene iz navedenog istraživanja češće su potpisnice ugovora na skraćeno radno vrijeme i/ili na određeno, odnosno na privremenim i nesigurnim poslovima što ih čini ranjivijima. Izuzev obrazovanja ključni faktor za ulazak na tržište rada je dob. Rezultati istraživanja pokazuju kako je većina nezaposlenih žena u starijoj dobnoj skupini manje obrazovana od muškaraca, te stoga često ostaju dugotrajno nezaposlene. Također je bitno istaknuti kako se većina ispitanica (41,9%) skrbi o djeci, dok se 22% skrbi i o starijima. Problem je što je često skrb djece i starijih odlika određene dobne skupine, što znači da se neke žene istovremeno skrbe o jednima i drugima, pa im je preseljenje zbog posla tada problem. Ruralne žene obuhvaćene ovim istraživanjem ističu kako su podijele poslova u kućanstvu još uvijek spolno segregirane, te su suočene sa slabijim socijalnim uslugama brige o starijima i djeci. Uočava se i nedostatak podrške pri samozapošljavanju i poduzetništvu (Hazl i sur., 2011). Iako navedeni podaci impliciraju na sve veću obrazovanost žena u Hrvatskoj, one su još uvijek češće nezaposlene ili samo povremeno zaposlene. Zanimljivo je primijetiti kako se kod većine ispitanica očituje utjecaj obiteljskog rodnog režima koji uključuje brigu i skrb za djecu i odrasle i brigu za kućanstvo, posebice kod ispitanica iz ruralnih područja.

Da se žene u Hrvatskoj suočavaju s djelovanjem javnog patrijarhata prilikom ulaska na tržište rada potvrđuju i rezultati istraživanja Galić i Nikodem (2009). Većina ispitanica (65%) smatra kako muškarci i žene u Hrvatskoj nemaju jednak društveni status, odnosno nemaju jednaka prava i mogućnosti ostvarivanja prava. Jednak broj ispitanica (65%) ističe kako su mogućnosti zapošljavanja u Republici Hrvatskoj povoljnije za muškarce nego za žene. Najdiskriminiranijim se smatraju žene u dobi od 36-54 godine, dok je starijim ženama pri zapošljavanju prvenstveno „problem“ dob, a ne spol. Iskustvo diskriminacije prilikom traženja posla primijetilo je samo 22,6% ispitanica, dok njih 69,1% ističe kako nikad nije primijetilo rodnu diskriminaciju. Unatoč tomu što taj podatak može svjedočiti kako žene u većini nisu rodno diskriminirane prilikom traženja posla, postavlja se pitanje imaju li ispitanice znanje o praksama diskriminacije. Ipak većina ispitanica (82,6%) se slaže s tvrdnjom kako je muškarcima u Hrvatskoj lakše naći posao nego li ženama. Većina njih (51,7%) smatra da bi žene, kad bi imale jednaku mogućnost stjecanja kapitala kao i muškarci bile uspješnije u poslovanju. Gotovo sve ispitanice (93,9%) se slažu da je ženama potrebno pružiti jednake mogućnosti zapošljavanja i napredovanja u svim profesijama (Galić, Nikodem, 2009). Iako se prema gore navedenim podacima da zaključiti kako su žene u Hrvatskoj sudionice javnog patrijarhata, slika je nešto drugačija kad se u obzir uzme i specifičnost prostora.

O današnjem položaju ruralnih žena najbolje svjedoči istraživanje „101 pitanje za seosku ženu“ koje je provelo Ministarstvo poljoprivrede u razdoblju od 2009. do 2011. godine. Rezultati istraživanja u osamnaest županija Republike Hrvatske pokazali su prisutnost patrijarhalnih odnosa i ponašanja, koje su uz mnoge druge prepreke izvor diskriminacije ruralnih žena. Osim što su im ograničene mogućnosti zapošljavanja, ženama u ruralnim područjima nedostaje i socijalnih servisa za djecu i starije, te rad na imanjima često uključuje neplaćeni rad žena. Iako je ruralnim ženama lakše nego prije, postoje razlike u standardima života i stavovima žena iz različitih ruralnih područja. Sveprisutna patrijarhalnost koja se očituje u podjeli rada, skrbi o djeci i starijima i ulogama u obitelji otežava ženama pristup zapošljavanju, obrazovanju, pristup informacijama i ostvarenju svojih prava. Ruralne žene u istraživanom području često su i žrtve nekog od oblika obiteljskog nasilja (75%). Većina žena završila je srednju školu i ima želje za usavršavanjem, ali kako ističu ispitanice, često nemaju mogućnost. Unatoč velikom doprinosu putem svoga rada, ekonomski položaj ruralnih žena je zabrinjavajući. Naime, često su vlasnici imanja i zemlje na kojima rade njihovi supružnici ili roditelji (62%). Većina žena vode se kao nezaposlene, a često zbog slabijeg obrazovanja i ne

raspoložu znanjima i vještinama konkurentnim na tržištu rada. Unatoč poteškoćama s kojima se susreću žene u ruralnim područjima, istraživanje je pokazalo da su pune optimizma, tolerancije, kreativnosti, te prihvaćaju promijene koje donosi sadašnjica uz nastojanje zadržavanja tradicije i običaja (Sinković, Đugum, 2011).

Ekonomski položaja žena na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima donosi istoimeno istraživanje Anite S. Itak Peršurić i Đurđice Žutinić (2011). Rezultati istraživanja, provedenog na 350 gospodarstava Istarske županije, pokazuju kako je većina ruralnih žena udana (91,4%), sa završenom samo osnovnom školom (dvije trećine ispitanica) ili srednjom školom, a po zanimanju su poljoprivrednice (90%). Zabrinjavajući je podatak o 57,2% žena koje su zaposlene na obiteljskom gospodarstvu bez plaće, odnosno i bez zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Tradicionalne ženske poslove na gospodarstvu (rad u vrtu, na okućnici i oko životinja) obavlja 90% ispitanica. Većina žena ističe kako je rad na gospodarstvu težak, preopterećujući, ponavljajući, te da ga je gotovo nemoguće drugačije organizirati. Vidljivo je kako je ekonomski položaj žena određen radom na poljoprivrednom imanju koji se često proteže i kroz slobodno vrijeme. Na participaciju žena u poljoprivrednom radu utječu veličina obitelji (žene iz velikih obitelji više rade), mjesto odrastanja i stanovanja. Iako ispitanice ističu kako je ženama na selu daleko lakše nego prije, unatoč tomu ruralne žene se još uvijek bore s nedostatkom slobodnog vremena, povećanjem broja obveza i to sve uz nedostatak podrške obitelji. Iako bi prihvatile prekvalifikaciju i posao van gospodarstva, ispitanice ipak daju prednost stečenom praktičnom znanju nad institucionalnim (Itak Peršurić, Žutinić, 2011). Na primjeru Istarske županije pokazuje se kako je ekonomski položaj ruralnih žena na tom području posljedica njihovih sociodemografskih i socioekonomskih obilježja na koju utječe obiteljska socijalizacija, obiteljska očekivanja, rodne podjele radnih zadataka i mjesto stanovanja.

Prilikom istraživanja života ruralnih žena u Slavoniji, Lynette Šikić-Mićanović (2009) ističe veliki utjecaj tradicije posebice značaj zadruga koje se još uvijek mogu naći na tom području, a temelje se na zajedničkoj imovini i podijeli proizvedenih dobara. Sociodemografski podaci pokazuju kako je većina sudionica istraživanja udano, sa završenom samo osnovnom (1/4) i srednjom školom i nezaposleno (3/4). Unatoč navedenim podacima o nezaposlenosti, daljnje istraživanje utvrdilo je kako su žene u istraživanju radno aktivne, kako u domaćinstvu, na imanju tako i u povremenim poslovima u sivoj ekonomiji. Rezultati istraživanja su pokazali da ekonomski položaj žena u ruralnom području Slavonije proizlazi iz prakticanja tradicionalne podjele rada, te niskog obrazovanja žena. Tradicionalna rodna

uloga žena potiče se kroz socijalizaciju od malih godina. No, zanimljivo je istaknuti kako su u ovom slučaju žene te koje potiču razvoj tako postavljenih uloga kroz rodna očekivanja od svoje djece. Autorica također ističe utjecaj religije koja djelujući kroz javne, društvene i političke sfere postavlja očekivanu sliku „dobre“ žene. Osim nametnute uloge „čuvarice“ morala, od žene se očekuje da se brine za djecu i starije, radi u kući i na imanju, te da ne posjećuje mjesta na kojima nema žena. Takav način života pokazuje kako ruralne žene nikad ne idu u mirovinu, njihov dan prepun obveza ne ostavlja im mnogo slobodnog vremena koje bi posvetile sebi (Šikić-Mićanović, 2009).

Analiza rodnog restrukturiranja u rodnom poretku prema Walby (2005) zahtijeva uključivanje prostora i specifično poimanje vremena koje upućuje na važnost razumijevanja velikih makrostrukturnih promjena rodnog režima, potom presjek prostora i vremena, zatim utjecaj životnog ciklusa te naposljetku utjecaj prošlosti na sadašnjost. Tradicionalnu sliku ruralne žene iz područja Zadarske županije donosi građa Radića (2010) „Bukovica: narodni život i običaji“ i Ivaniševića „Poljica: narodni život i običaji“, čijom analizom Bandalović i Buzov (2011) daju uvid u život obiteljske zadruge kao primarne organizacije seoske zajednice, te položaj žena u takvoj zajednici. U ruralnoj zajednici određeni društveni položaj stjecao se rađanjem (spol) i odrastanjem (dob), što implicira kako je i najmlađe muško dijete u boljem položaju od žene. Autorice uočavaju kako se podređenost žene u seoskim zadrugama projicira u tri glavna aspekta: ekonomski položaj žene, položaj žene kao žene, te kroz njezinu ulogu kao majke. S obzirom da se obrazovanje žena u takvim ruralnim zajednicama smatralo manje važnim, ekonomski položaj žena ovisio je o veličini „miraza“ s kojim ulaze u brak. Poboljšanje svog ekonomskog položaja žene nalaze u zaradi koju ostvaruju vlastitim vještinama. Unatoč tomu što žene zadržavaju zaradu od vlastitog posla često je namjenjuju i za potrebe djece i/ili osiguranje vlastitog imetka. Jedino istupanje iz privatnog u javni patrijarhat ostvaruju žene, najčešće majke prilikom pregovaranja oko kupovine s trgovcima. Rodna raspodjela poslova također se oblikovala vjerovanjem kako je za muškarce nesreća baviti se „tipično ženskim“ poslovima (Bandalović i Buzov, 2011). Razumijevanje tradicionalne slike ruralne žene u specifičnog kontekstu Zadarske županije doprinosi jasnijem utjecaju prošlosti na iskustva žena unutar njega.

3.3. Rodni poredak u zakonskom okviru

Rodni odnosi razlikuju se na više načina, odnosno povezani su s etničkom pripadnošću, „rasom“, nacijom, religijom i jezičnom zajednicom. Dakle, „rod, etnicitet i klasa imaju različite odnose prema „naciji“, državi i nadnacionalnim institucijama nalik na državu“ (Walby, 2015:211). Ono što je ključno za rod u kontekstu istraživanja ruralnih žena jest utjecaj Europske Unije na prihvaćanje i provođenje zakona o Ravnopravnosti spolova. Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatska, kao i ostale članice, obvezana je odrednicama Rimskog ugovora koji zapravo djeluje kao Ustav nadnacionalne države. Osim Rimskog ugovora koji zagovara jednake mogućnosti za žene i muškarce svi opći međunarodni i nacionalni dokumenti kojima je u cilju regulacija prava žena utječu i na zasebnu kategoriju žena u ruralnom području. Značajni doprinos ruralnih žena ističe se usvajanjem Rezolucije 62/136 18. 12. 2007. godine na Generalnoj Skupštini UN-a prilikom čega je osnovan Međunarodni dan ruralnih žena (Barada, Čop, Kučer, 2011). U Hrvatskoj se Međunarodni dan ruralnih žena naziva Međunarodni dan seoske žene i obilježava se 15. listopada. Svrha obilježavanja jest ukazivanje na još uvijek nepriznatu ulogu žena u ruralnim područjima kao i njihov doprinos zajednici³. Neke od aktivnosti očituju se dodjeljivanjem grada centra za okupljanje ruralnih žena, čiju titulu je 2012. godine zaradio Otočac i to prilikom predstavljanja rezultata projekta „SEE WoRD“ Women in Rural Development Network/ Žene Jugoistočne Europe u mreži za ruralni razvoj⁴.

Osim navedenog projekta koji je rezultirao i osnivanjem Nacionalne strateške radionice inicijative žena u ruralnom razvoju⁵, sve je više projekata koje financira Europska Unija, a se bave pitanjima ruralnih žena. Značaj takvih projekata je i u poticajima promjena u korist ruralnih žena kao primjerice projekt „101 pitanje za ruralnu ženu“, koji je svojim rezultatima istraživanja pridonio budućem uključivanju posebne društvene kategorije žena u SWOT⁶ analizu i više.

---

³ Izvor: Izvor: <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/obiljezavanje-datuma/809-15-listopada-svjetski-dan-seoskih-zena>, (posjećeno 23. 01. 2016)

⁴ Projekt proveden u sklopu Ureda za pravobraniteljicu financiran od strane EU čiji je cilj doprinosu poboljšanja sudjelovanja žena u ruralnom razvoju i osnaženja ruralnih žena u 7 zemalja JI Europe (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Crna gora, Srbija)

⁵ Izvor: <http://www.glasgacke.hr/mobile/?ispis=detalji&novost=495&kat=70>, (posjećeno 26. 01. 2016)

⁶ SWOT (strengths, weaknesses, opportunities and threats) analiza je jedna od instrumenata kojima se može poslužiti u kreiranju razvojnih strategija. Radi se o kvalitativnoj analitičkoj metodi pomoću koje se analiziraju čimbenici unutar ruralnog prostora županije (snage i slabosti) i čimbenici u okruženju (prilike i prijetnje). Na taj način dobiva se sažeti prikaz najvažnijih razvojnih čimbenika i razvojnog potencijala te vlastitih ograničenja i

Potrebno je još spomenuti Rezoluciju o položaju žena 2007/2117 (INI) koju je 12. 03. 2008 usvojio Europski parlament u kojoj naglašava trajni i cjelokupni razvoj ruralnih područja sa značajnim isticanjem zapošljavanja žena i mladih. U navedenom dokumentu stoji kako mnoge ruralne žene nisu evidentirane na tržištu rada, odnosno da se vode kao nezaposlene, kako je njihov doprinos i rad na imanju neplaćen i necijenjen, te da je jako mali broj žena vlasnica gospodarskih imanja. Većina žena radi na imanjima svojih očeva i/ili braće, te su često isključene iz vođenja i sudjelovanja u lokalnom razvoju i razvoju zajednice⁷. Stoga Europska Unija poziva države članice da se omogući obrazovanje i osposobljavanje žena, primjena nove politike koja omogućuje ruralnim ženama pristup zdravstvenoj zaštiti, pravnoj zaštiti, pravo na donošenje odluka, na rad i na kulturne i društvene aktivnosti, poticanje ženskog poduzetništva i bilo kojeg oblika ženskog udruživanja, potpomaganje otvaranja radnih mjesta u poljoprivredi posebice za žene, pravni okvir koji štiti prava žena te im omogućuje priznavanje njihova rada i da financijski i ideološki podržava napore u priznavanju neplaćenog rada i važnosti rada ženskih organizacija. Godine 2010. Europska Unija usvaja Direktivu (2010/41/EU) koja ističe primjenu jednakog ophođenja prema ženama i muškarcima koji se vode kao samozaposleni, te u tom kontekstu osigurati da suprug/a koji/a pomaže dobiva socijalnu zaštitu što bi posebice pomoglo ruralnim ženama⁸.

Republika Hrvatska provedbom rodnog zakonodavstva osigurava prava svim ženama, pa tako i ruralnim. Pravni okvir u Republici Hrvatskoj čine Ustav (2010/2013), Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacija žena (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW, 1991), Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1997), Zakon o ravnopravnosti spolova (2008), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2009), Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (2014), Zakon o radu (2015), Zakon o suzbijanju diskriminacije (2008), Obiteljski zakon (2015), Kazneni zakon (2015), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2009), Nacionalna politika za ravnopravnost spolova od 2011-2015, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje 2013-2016, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011-2016, Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010-2013 i Strategija za

---

prepreka iz okruženja koje taj razvoj priječe. Međutim, treba uzeti u obzir da se radi o subjektivnoj metodi i da svaka SWOT analiza izgleda drugačije (Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012-2014).

⁷ Izvor: „Ravnopravnost spolova u ruralnom razvoju-osnaživanje žena u ruralnom društvu- rodno osjetljivi program ruralnog razvoja (dostupno na <http://www.ogi.hr/files/publikacije/ogi/GARDPROGRAM.pdf>, posjećeno 15. 01. 2016)

⁸ Izvor: „Europske mogućnosti za žene na ruralnim područjima“ (dostupno na http://www.cesi.hr/attach/e/europske_mogucnosti_za_zene_web.pdf, posjećeno 25. 01. 2016)

ravnopravnost spolova vijeća Europe od 2014-2017. Pitanjima ruralnih žena kao i pojmovima ruralnosti Republika Hrvatska se bavi u strateškim dokumentima kojima se potiče razvoj ruralnih područja ili ravnopravnosti spolova: *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014-2020, Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova (2011-2015)*, te *Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010 do 2013*.

Program ruralnog razvoja RH donosi definiciju ruralnih područja u skladu s Organizacijom za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Pitanjima ravnopravnosti spolova bavi se u okviru prihvaćenih prijedloga kojima bi se trebao uključiti broj postotaka o ženskom poduzetništvu u ruralnim područjima, te uključivanje naučenih lekcija i iskustava o ulozi žene u okviru IPARD⁹ i SAPARD¹⁰. Prihvaćen je i prijedlog da se provedbom programa IPARD uzima u obzir rod i nediskriminaciju i da će program ruralnog razvoja 2014-2020 osigurati jednaka prava za žene i muškarce no to nije izneseno u posebnom (ne)predviđeno poglavlju o Ravnopravnosti spolova i prevenciji diskriminacije. Također se napominje kako će se tijekom SWOT analize i procijene potreba naglašavati rodni pristup i nediskriminacija.

Nacionalna politika ravnopravnosti spolova 2011-2015 prepoznaje značaj ruralnih žena, te se unutar područja *1. Promicanje ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u poglavlju u mjeri 1.4. Unaprijediti znanje i svijest o položaju žena u ruralnim područjima* obvezuje na osnivanje radne skupine čija će svrha biti prikupljanje podataka o ženama u ruralnom području te sukladno dobivenim podacima izraditi akcijski plan. Također, jednom godišnje trebaju se tiskati i objavljivati statističke publikacije koje donose prikupljene podatke o ženama u ruralnim područjima u području obrazovanja, zapošljavanja, samozapošljavanja, zdravstvene zaštite, očuvanja kulturne baštine i gospodarskog razvoja. Mjera 2.2. *Osnažiti žensko poduzetništvo* ne spominje zasebno društvenu kategoriju ruralnih žena, ali budući da je nositelj mjera, 2.2.3. *Sustavno promicanje poduzetništva kroz medijske kampanje, programe i obrazovanje žena o poduzetništvu koja potiče pružanje organizacijske, financijske, prostorne i druge pomoć* i 2.2.4. *Aktivno će se poticati žensko poduzetništvo na županijskim i lokalnim razinama i provođenje istraživanja o utjecaju ženskog poduzetništva na kvalitetu života*

---

⁹ „IPARD je pretpristupni program Europske unije za razdoblje 2007. – 2013. Sastavni je dio IPA-e (Instrument pretpristupne pomoći, eng. Instrument for Preaccession Assistance) odnosno njegova V. komponenta Ruralni razvoj. Glavni cilj IPARD programa je unapređenje poljoprivrednog sektora uz pomoć konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda“ preuzeto sa: <http://www.apprrr.hr/ipard-31.aspx> (posjećeno: 11. 2. 2016.)

¹⁰ „SAPARD je pretpristupni program usmjeren na: ruralni razvoj, napredak u poljoprivredi i pripremu države kandidata za korištenje sredstava iz fondova Zajedničke poljoprivredne politike (CAP)“ preuzeto sa: <http://www.mfin.hr/hr/sapard> (posjećeno 11. 2. 2016.)

pojedinih regija, između ostalih i Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, da se zaključiti kako se navedene mjere odnose i na ruralne žene.

Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013., ističe u strateškom cilju 3. *Uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu* mjerom 10. *Pružanje stručne potpore za poduzetničke projekte žena* odnosno izrada posebnih programa za stručnu podršku osobitostima ruralnog, otočkog i krškog poduzetništva

3.4. Rodni poredak u definicijama ruralnosti i zaposlenosti

Važnu ulogu u analizi rodni odnosa igra upravo nacionalna politika koja bi poticanjem ravnopravnosti spolova kroz različite mjere trebala olakšati život ženama (Walby, 2005). Prethodno opisana nacionalna politika oblikovala je definicije ključnih pojmova poput ruralnosti, ruralnih područja, zaposlenosti posebice ruralne zaposlenosti, te društvenu kategoriju ruralnih žena u Hrvatskoj. Zbog specifičnog lokalnog konteksta ovog diplomskog istraživanja i njegove usporedbe s nacionalnom razinom prilikom definiranja ključnih pojmova izdvojiti će se podaci vezani uz Zadarsku županiju.

Službene definicije ruralnog i urbanog područja Republike Hrvatske dijele se na upravne (administrativne), popisne i ostale definicije. Administrativne definicije služe za određivanje upravnih gradova ili gradskih područja. Popisne definicije određuju nacionalne statističke službe, te se često temelje na upravnim definicijama. Pod kategorijom ostalih definicija su sve one definicije koje nacionalne i međunarodne institucije donose pri provođenju određenih mjera i programa. Dakle, ruralno se definira kao suprotno urbanom, odnosno sva sela i naselja koja ne zadovoljavaju sljedeće odrednice urbanog: naselja veća od 10 000 stanovnika, naselja koja su sjedišta upravnih gradova, naselja od 5 000-9 999 stanovnika s minimalnih 25% zaposlenih¹¹ te naselja od 2 000-4 999 stanovnika s minimalno 25% zaposlenih i s više od 50% nepoljoprivrednih kućanstava. Vodeći se tim kriterijima Popis stanovništva iz 2001. ističe kako je 40% stanovništva Republike Hrvatske ruralno dok je ostalih 55,6% urbano¹².

No, drugačiju definiciju ruralnog pronalazi se u aktualnom strateškom dokumentu „Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014-2020“. Naime, u

¹¹ Zaposleni moraju biti u naselju stanovanja i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima. Jednak kriterij primjenjuje se i na naselja od 2 000-4 999 stanovnika.

¹² Izvor: Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, 2011 (dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/metodologije/metod_67.pdf, posjećeno 17. 01. 2016)

navedenom dokumentu primjenjuje se definicija međunarodne Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) koja se temelji na gustoći naseljenosti stanovništva. OECD razlikuje ruralna područja na lokalnom nivou (LUT ½- općine i gradovi u RH) i regionalnoj razini (NUTS 3- županije u RH). Ruralna područja na lokalnom nivou su ona na čijoj površini živi manje od 150 stanovnika na km². Ruralna područja na regionalnoj razini, prema OECD, razlikuju se u tri skupine:

- a. Pretežno ruralne regije: one čijih 50% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima
- b. Značajno ruralne regije: one čijih 15% do 50% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima
- c. Pretežno urbane regije: čijih 15% i manje stanovnika živi u lokalnim ruralnim područjima

Primjenom gore navedene definicije OECD-a, čak 91,6% područja Republike Hrvatske smatra se ruralnim bilo da je riječ o pretežno ruralnim ili značajno ruralnim regijama, dok je svega 8,4% zahvaća urbano područje¹³.

Područje Zadarske županije pokriva 229 naselja od čega je njih 210 ima karakteristike ruralnom područja, čineći ruralnim 92% od ukupnog broja naselja. No ukoliko se obrati pozornost na gustoću stanovništva tada su podaci značajno drugačiji. Naime 48% stanovništva Zadarske županije smješteno je u ruralnim područjima, dok je 52% stanovništva u urbanim. Dakle, prema OECD-ovim kriterijima Zadarska županija je pretežno ruralna regija¹⁴.

No svaka od gore navedenih definicija bilo da je riječ o administrativnoj ili OECD-ovoj se ne može smatrati potpunom, pri čemu je njihov nedostatak izostanak ubrajanja posebnih kako društvenih, kulturnih, ekonomskih, infrastrukturnih tako i mnogih drugih elemenata koji razlikuju urbane od ruralnih područja. Stoga su, kako ističu Barada, Čop i Kučer (2011), ključna sociološka istraživanja ruralnih područja i ruralnog života. U znanstvenom razumijevanju ruralnog također ne postoji jedinstvena definicija ruralnosti. Ruralnost se promišlja kao dinamičan, društveni konstrukt i to zbog utjecaja sociokulturne konstrukcije. Dakle, ruralnost je više od fizičkog prostora, ona je „simbolička konstrukcija koja uključuje

---

¹³ Izvor: Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008-2013 (dostupno na <http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652>, posjećeno 27. 12. 2015

¹⁴ Izvor: Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012-2014 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/05/razvojna_agencija_a4_final_sime.pdf, posjećeno 27. 12. 2015)

specifične predodžbe o vrijednosti zajednice, kao mreža srodstva i prirodnih životnih stilova“ (Šikić-Mićanović, 2012: 21-22).

Kako za definiciju ruralnog tako i za definicije zaposlenika/ice, zaposlenosti i zaposlenja nije moguće pronaći jedinstvenu definiciju. U Zakonu o radu (NN 93/14) člankom 3. izraženo je kako su svi pojmovi čije je značenje rodno, koriste neutralno, te se stoga jednako odnose i na muškarce i na žene. Stoga se unutar zakona ne može naći posebnu definiciju zaposlenika i zaposlenice nego se isti definiraju prema već spomenutom Zakonu čl. 4(1) kao „radnik (zaposlenik, uposlenik, djelatnik, namještenik, službenik i slično- u daljnjem tekstu radnik), je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca.“¹⁵ Radni odnos, kako ga naziva Zakon o radu čl. 10(1), počiva na ugovoru o radu, sukladno tomu da se zaključiti kako je zaposlenje potpisivanje ugovora o radu, odnosno zaposlenost jest posjedovanje potpisanog ugovora o radu¹⁶. Državni zavod za statistiku iznosi definiciju zaposlenih koja se odnosi na sve osobe koje imaju zasnovan radni odnos s poslodavcem bez obzira na trajanje tog odnosa odnosno ugovora, bez obzira na radno vrijeme i vlasništvo pravne osobe. Zaposlenicima se u istom dokumentu smatraju i sljedeće osobe:

- a. Pripravnici (vježbenici)
- b. Osobe na roditeljskom dopustu i bolovanju kao i osobe koje su iz bio kojeg razloga odsutne s posla do isteka radnog odnosa
- c. Osobe koje rade u vlastitom trgovačkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji

Zasebne definicije postoje za sljedeće kategorije:

- a. Vlasnik obrta ili djelatnosti slobodne profesije odnosno osoba koja je pomoću vlastitih sredstava zasnovala obrtničku radnju ili slobodnu profesiju u kojoj sama ili uz pomoć zaposlenika, u svoje ime obavlja djelatnost
- b. Zaposlenik u obrtu ili u slobodnoj profesiji je osoba koja s poslodavcem ima sklopljen ugovor o radu na određeno ili neodređeno vrijeme
- c. Zaposleni osiguranici poljoprivrednici su one osobe kojima je poljoprivredna djelatnost jedino i glavno zanimanje, a da su u isto vrijeme vlasnici, posjednici, zakupci i koncesionari poljoprivrednih zemljišta

---

¹⁵ Izvor: Zakon o radu (NN 93/14) čl. 4. (1)

¹⁶ Izvor: Zakon o radu (NN 93/14) čl. 10. (1)

Radno sposobno stanovništvo su osobe starije od 15 navršenih godina. U zaposlene se također ubrajaju osobe koje su u referentnom tjednu odradile bilo kakav posao za koji je isplaćen novac ili je plaćen naturom. To uključuje:

- a. Sve zaposlene osobe
- b. Samozaposlene osobe
- c. Članovi obitelji koji pomažu u poslovnom subjektu u vlasništvu člana obitelji (trgovačko društvo, poduzeće, obrt, slobodno zanimanje, poljoprivredno gospodarstvo) ili nekome drugom obliku obiteljske priređivačke djelatnosti
- d. Osobe koje su radile za naknadu po ugovoru za neposredno plaćanje u novcu ili naturi

Dakle, prema svemu navedenom zaposleni su sve osobe koje obavljaju neki rad bez obzira koji je njihov formalni status i na koji način su isplaćeni za taj rad (što uključuje umirovljenike, studente i kućanice).¹⁷

Posebnu pozornost ruralnosti na međunarodnoj razini prepoznaje organizacija Food of Agriculture Organization of the United Nations (FAO), prema kojoj ruralna zaposlenost uključuje:

- „ a. bilo koju aktivnost, rad, posao ili uslugu dobije naknadu u novcu ili naravi
- b. za posao obavljen u zajednici ili obitelji
  - c. temeljem usmenog ili pismenog ugovora o najmu odnosno radu
  - d. bez obzira da li posao obavlja samostalno ili za nekog drugog
  - e. bez obzira da li posao obavlja na osnovu skraćenog ili punog radnog vremena odnosno povremeno i prema prigodi“ (Barada, Čop, Kučer, 2011: 10)

Ruralna zaposlenost obuhvaća zaposlenost u poljoprivredi bilo da je riječ o samozaposlenosti ili radu za nadnicu unutar poljoprivrednog djelatnog sektora, ali i zaposlenost u djelatnostima van poljoprivrede¹⁸.

Ruralne žene su sve one koje žive u ruralnim područjima i koje su dio poljoprivrednog gospodarstva kojem pridonose, kako ističe Šikić-Mićanović (2012). Značajnom ulogom ruralnih žena u svijetu bavi se i organizacija Ujedinjenih naroda UN Woman, čiji je glavni cilj

---

¹⁷ Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015 ISSN 1333-3305.

¹⁸ Izvor: „The Vital Role of Women in Agriculture and Rural Development“, FAO Conference Rome, 2011 (dostupno na <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/mb054e.pdf>, posjećeno 23. 01. 2016)

poticanje ravnopravnosti spolova. Prema UN Woman ženski udio radne snage u ruralnim područjima na svjetskoj razini čini 43%. Ruralne žene se svakodnevno susreću s rodnom nejednakošću prvenstveno uskraćivanjem obrazovanja, zdravstva zatim i pristupima produktivnim resursima i uslugama kao što su zemljište, stoka, financijske usluge i tehnologije, te ljudski kapital¹⁹.

Primjenom rodnog poretka Sylvie Walby postaje moguće proučavati niz društvenih struktura kojima muškarci izrabljuju žene i to kroz odnose koje čine patrijarhat. Patrijarhat kao takav dijeli se na privatni i javni, te je prilikom proučavanja rodnog restrukturiranja potrebno u obzir uzeti vrijeme i prostor (Walby, 1990; 2005). Preciznost koncepta rodnog poretka naglašavaju i Barada, Čop i Kučer (2011), ističući kako je upravo povezivanje osobnog iskustva i velikih strukturnih promjena ključno za promjenu koja vodi k smanjenju diskriminacije.

Velike strukturne promjene prvenstveno proizlaze iz nacionalne politike. Pristupanjem Europskoj Uniji Hrvatska podilazi odrednicama Rimskog ugovora koji zapravo djeluje kao Ustav nadnacionalne države, stoga je primorana integrirati i provoditi zakon o Ravnopravnosti spolova koji se odnosi na sve žene pa i one ruralne. Prepoznajući značaj i doprinos ruralnih žena UN osniva Međunarodni dan ruralne žene koji prepoznaje i Hrvatska te naziva Međunarodnim danom seoske žene. Sve veće zanimanje za živote i prilike s kojima se susreću ruralne žene rezultiralo je nastankom raznih projekata i istraživanja koja se bave pitanjima ruralnih žena. Realizacija i provedba takvih projekata potiče promjene u korist ruralnih žena na nacionalnoj i pravnoj razini. No, dublji pogled na aktualne zakone i strategije Republike Hrvatske koje se referenciraju na žene pokazao je kako marginalna skupina ruralnih žena još uvijek ostaje zanemarena, što potvrđuju i definicije proizašle iz njih.

Razna istraživanja koja se bave položajem žena impliciraju na sve veću obrazovanost žena čime im je omogućeno sudjelovanju u javnoj sferi patrijarhata. Unatoč povećanju obrazovanja žene se susreću s neprilikama prilikom ulaska na tržište rada. Naime, češće su nezaposlene ili zaposlene samo na privremenim poslovima za razliku od muškaraca. No uzme li se u obzir specifičnost prostora ruralnog i urbanog tada je slika nešto drugačija. Rezultati istraživanja „101 pitanje za seosku ženu“ koje je provelo Ministarstvo poljoprivrede u razdoblju od 2009. do 2011. godine upućuju na višestruku opterećenost i diskriminacijske prakse s kojima se suočavaju ruralne žene. Ovim ženama ograničene su mogućnosti

---

¹⁹ Izvor: „The Vital Role of Women in Agriculture and Rural Development“, FAO Conference Rome, 2011 (dostupno na <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/mb054e.pdf>, posjećeno 23.01.2016)

zaposlenja, nedostaje im socijalnih servisa za djecu i starije, te rad na imanjima često uključuje neplaćeni rad (Sinković, Đugum, 2011). Razlike u (ne)prilikama s kojima se susreću ruralne žene različito je i unutar ruralnih regija. Tako ruralne žene u području Dalmacije imaju nešto veće mogućnosti zaposlenja u gospodarskoj grani turizma (Barada, Čop, Kučer, 2011), za razliku od onih u područjima Slavonije (Šikić-Mićanović, 2012). Dakle, rodni poredak u životima ruralnih žena smješten je unutar privatne sfere s ograničenim mogućnostima sudjelovanja u javnoj sferi patrijarhata.

4. Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja koja proizlaze iz navedenog cilja istraživanja i teorijskog okvira su:

1. Opisati uvijete života ruralnih žena u obiteljskom okruženju
2. Opisati radnu svakodnevicu ruralnih žena
3. Utvrditi elemente socijalne uključenosti ruralnih žena
4. Saznati kako samopoimaju svoju poziciju ruralnih žena

5. Metodologija

Istraživanje je provedeno u svrhu izrade diplomskog rada tijekom travnja i svibnja 2016. godine u Zadarskoj županiji. Intervjui su provedeni u mjestima Krneza, Briševo, Dračevac ninski, Stankovci, Poljica i Poličnik, koja su birana po definicijskom kriteriju ruralnosti, prema čemu su odabrane i sugovornice. Naime, u istraživanju je sudjelovalo osam žena biranih po kriteriju mjesta stanovanja koje zadovoljava definiciju ruralnosti. Raspon dobi kreće se od dvadesetih do šezdesetih godina, čime se nastojalo obuhvatiti što veći dobni raspon, kao i različitih iskustava koje nosi određene dobna populacija. Starije sugovornice jedva imaju završenu osnovnu školu, dok je najmlađa ujedno i jedina sa završenom visokom školom. Ostale sugovornice imaju završenu srednju školu s izuzetkom jedne sugovornice s višom stručnom spremom. Gotovo sve sugovornice su religiozne. One koje su radno sposobne su uglavnom zaposlene, dok je najstarija sugovornica u skladu sa svojom dobi u mirovini. Vlasništvo obiteljskih kuća sugovornica isključivo je u rukama muškarca.

U uzorkovanju su korištene metode direktnog kontakta i snježne grude, pa se je direktnim kontaktom dolazilo do sugovornica, te ugovaralo vrijeme i mjesto intervjua u skladu sa slobodnim vremenom sugovornica. Metoda snježne grude je tehnika indirektnog pronalaska sugovornika/ica unutar koje do istih dolazi preko prethodno poznatih osoba (Faugier, Sargeant, 1997 prema Lewis-Beck, Bryman, Futing Liao, 2004). Koristeći metodu snježne grude u ovom se istraživanju lakše pronalaze sugovornice s kojima sama dalje ugovara mjesto i vrijeme intervjua. Glavna informatorica koja je ostvarila prvi pristup sa sugovornicama je dopredsjednica udruge za ruralni razvoj Ravni kotari²⁰ koja je prethodno kontaktirana i obaviještena o svrsi, ciljevima istraživanja te etičkim pitanjima. Prilikom ugovaranja intervjua sugovornice su se zanimale za njegovu svrhu te za povjerljivost podataka. Direktnim kontaktom došlo se do 5 sugovornica, dok su se pomoću metode snježne grude kontaktirale 3 sugovornice.

Prilikom prikupljanja podataka korištena je tehnika polustrukturiranog intervjua. Naime, polustrukturirani intervjui sastoji se od unaprijed postavljenih tema i pitanja, ali one nisu striktno zadane jer istraživač/ica pušta sugovornike/ice da iznose što šire podatke i van zadanih tema i pitanja kako bi se pružila mogućnost dolaska do značajnih istraživačkih podataka (Denscombe, 1998). Prednosti intervjua su to što sugovornik/ica može iznijeti

---

²⁰ Dopredsjednica udruge je usmeno pristala na korištenje njenih podataka u ovom diplomskom radu.

podatke vezane uz prošlost, dok s druge strane istraživač/ica kontrolira smjer u kojem će teći intervju pomoću prethodno zadanih pitanja i tema. Nedostacima intervjua smatraju se prisutnost istraživača/ice koje može utjecati na odgovore (Creswell, 2003). Svi intervjui snimani su diktafonom, a audio snimke služe kao autentični zapis razgovora. Nedostaci koji se mogu javiti prilikom snimanja intervjua jest osjećaj nelagode kod sugovornika/ica upravo zato jer su snimani, iako se nakon nekog vremena sugovornici/ice opuste i zaborave na diktafon. Još jedan od nedostataka audio snimki jest nemogućnost zabilješke neverbalnog govora tijela i izraza emocija na sugovornicima/icama (Denscombe, 1998). Svi audio zapisi su kasnije transkribirani za potrebe analize podataka. Od ukupno 8 intervjua, 6 ih je obavljeno u osobnim prostorima sugovornica odnosno njihovim obiteljskim kućama, dok su dva obavljena u prostorijama udruge za ruralni razvoja Ravni kotari. Sve prostorije zadovoljavale su minimalne tehničke uvijete za izvođenje intervjua.

Vrijeme trajanja intervjua bilo je u rasponu od 40 min do 1h što uključuje uvodni razgovor, vrijeme za pojašnjavanje svrhe i ciljeva istraživanja i potpisivanje izjave o sudjelovanju istraživanja. Intervjui provedeni u privatnim prostorima sugovornica unutar njihove obiteljske kuće popraćeni su ritualima dobrodošlice kao što su pijenje kave i posluživanje hrane, dok s u intervjuima vođenima u javnim prostorima izostaju od takvi rituali, no zamjenjuje ih ritual darivanja vlastitih poljoprivrednih proizvoda za poziv na sudjelovanje u istraživanju. U svim slučajevima razgovori su vođeni licem u lice.

Kod prvog kontakta sugovornice su upoznate sa svrhom i ciljem rada nakon čega su sve usmeno pristale sudjelovati u istraživanju uz mogućnost odustajanja u bilo kojem trenutku. Prije samog izvođenja intervjua sugovornice su detaljno upoznate sa svrhom i ciljem rada, zatim im je zagarantirana anonimnost i povjerljivost podataka te su upoznate s načinom pohrane istih. Pristanak o sudjelovanju u istraživanju u pisanom obliku sugovornice su potpisale neposredno prije samog intervjua (cjelovitu izjavi vidi u 8.2. *Izjava suglasnosti o sudjelovanju u istraživanju* i 8.3. *Izjava o pristanku na sudjelovanje u istraživanju*). Prije provođenja intervjua sugovornice su se zanimale za obiteljsko porijeklo studentice koje je u ovom slučaju ruralno što se pokazalo kao prednost pri uspostavljanju povjerenja.

Sve potpisane izjave, audio zapisi i transkripti intervjua kao i podatci o sugovornicama sigurno su pohranjeni i dostupni studentici i mentorici ovog diplomskog rada. Sociodemografski podatci o sugovornicima prikazuju opće podatke kako bi se osigurala povjerljivost podataka. Kod iznošenja citata intervjua koristio se pseudonim. Sugovornice nisu izrazile želju za uvidom u tonske zapise ili transkripte intervjua.

Tijekom intervjua sugovornice su određivale u kojoj mjeri žele dijeliti podatke sa studenticom prilikom čega se nije inzistiralo na više od toga. Sugovornicama je ponuđeno na kraju istraživanja dobiti izvještaj kako bi se osigurala transparentnost u provođenju istraživanja.

Nedostatak ovog istraživanja jest nedovoljno iskustvo studentice u provođenju intervjua. Naime, ukoliko se obrati pažnja na tijek i trajanje intervjua moguće je primijetiti kako prva dva intervjua traju nešto kraće nego ostali. Mjesta iz kojih dolaze sugovornice su u blizini urbanog središta što je ujedno nedostatak istraživanja, jer ne predstavlja raznovrsnost ruralnih lokaliteta unutar Zadarske županije. Stoga je upravo i preporuka za daljnja istraživanja da se obuhvati što veći raspon različitih ruralnih mjesta iz kojih sugovornice dolaze. Nadalje, za daljnja istraživanja preporučuje se i veći uzorak. Za bolje razumijevanje života ruralnih žena primjerenija metoda bi bila dubinski intervju ili životna priča u kombinaciji s promatranjem sa sudjelovanjem. Navedene metode bi ponudile detaljnije i iscrpnije podatke o životima ruralnih žena.

S obzirom da je namjera ovog rada da temelju podataka dobivenih intervjuiranjem ruralnih žena Zadarske županije, opisati živote ruralnih žena u specifičnom lokalnom kontekstu i to koristeći koncept rodnog poretka postupak korišten pri analizi podataka jest tematska analiza. Naime, kroz teorijski koncept rodnog poretka pristupano je prikupljenim podacima kako bi se doznalo na koji način privatni i javni patrijarhat prikazuje ruralne žene. Tematska analiza koristi se za identificiranja, analiziranje i prikazivanje određenih tema unutar veće količine podataka. Prethodi joj upoznavanje s građom odnosno transkriptima, zatim prepoznavanje kodova nakon čega se kodovi uparaju u teme (Braun, Clarke, 2006).

5.1. Sociodemografski podaci o sugovornicama

Za lakše praćenje odgovora sugovornica, ali i same analize slijedi tablični pregled sociodemografskih podataka sugovornica.

U istraživanju je sudjelovalo 8 sugovornica koje su birane po definicijskom ključu ruralnosti. Izuzev navedenog definicijskog ključa nastojalo se obuhvatiti što veći dobni raspon sugovornica, prema tome u istraživanju je sudjelovala 1 sugovornica u dvadesetim godinama, 2 u tridesetim godinama, 1 u četrdesetim godinama, 3 u pedesetim godinama (1 u ranim i dvije u kasnim pedesetima) i 1 u šezdesetim godinama života.

Tablica 1. Dobna struktura sugovornica

<i>Dob</i>	<i>Broj sugovornica</i>	<i>Dobna dekada</i>	<i>Broj sugovornica</i>
20-25	1	dvadesete	1
26-30			
31-35	2	tridesete	2
36-40			
41-45	1	četrdesete	1
46-50			
51-55	2	pedesete	3
56-60	1		
60-65		šezdesete	1
66-70	1		
UKUPNO	8		8

Prema stupnju obrazovanja u istraživanju je sudjelovalo najviše sugovornica sa završenom srednjom školom (4), zatim slijede sugovornice sa završenom samo osnovnom školom (2), te na posljatku 1 sugovornica sa višom stručnom spremom i 1 sa visokom stručnom spremom.

Tablica 2. Stupanj obrazovanja sugovornica

<i>Stupanj obrazovanja</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Osnovno	2
Srednje	4
Više	1
Visoko	1

Od ukupnog broj sugovornica samo 1 od njih nije u braku i nema djece, dok su ostalih 7 u braku. Najčešće imaju po dvoje djece (4), zatim troje (2), dok 1 sugovornica ima samo 1 dijete.

Tablica 3. Bračni status sugovornica i broj djece

<i>Broj djece</i>	<i>Nema djece</i>	<i>Jedno dijete</i>	<i>Dvoje djece</i>	<i>Troje djece</i>
<i>Bračni status</i>				
U braku (7 sugovornica)		1	4	2
Neudano (1 sugovornica)	1			

Za vrijeme provođena istraživanja od ukupnog broja (7) radno sposobnih sugovornica njih 6 je formalno zaposleno, a 1 je formalno nezaposlena. Najstarija sugovornica je u skladu sa svojim godinama u mirovini.

Tablica 4. Radni status sugovornica

<i>Radni status</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Zaposlena	6
Ne zaposlena	1
Umirovljenica	1

Većini sugovornica (6) dostupno je računalo unutar kućanstva, te ga upravo one kojima je i dostupno znaju i koristiti. Dok s druge strane sugovornice (2) koje nemaju računalo unutar kućanstva ne znaju ga ni koristiti.

Tablica 5. Posjedovanje i korištenje računala

<i>Posjedovanje računala</i>	<i>Zna koristiti računalo</i>	<i>Ne zna koristiti računalo</i>
Ima računalo (posjeduje računalo u svom kućanstvu)	6	
Nema računalo (ne posjeduje računalo u svom kućanstvu)		2

Od ukupnog broja sugovornica (8) samo jedna od njih ne posjeduje vozačku dozvolu.

Tablica 6. Posjedovanje vozačke dozvole

<i>Posjedovanje vozačke dozvole</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Ima vozačku dozvolu	7
Nema vozačku dozvolu	1

Niti jedna od sugovornica ne posjeduje nekretninu unutar koje obitavaju sa svojim obiteljima. Najčešće je vlasnik svekar (4), suprug (3) ili je nekretnina u obiteljskom vlasništvu (1).

Tablica 7. Vlasništvo nekretnine u kojoj stanuju

<i>Vlasništvo nekretnine</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Ima vlasništvo	
Nema vlasništvo	8 (od toga vlasnik: suprug:3; svekar:4; obitelj:1)

Samo jedna sugovornica od njih osam ima vlastite nekretnine. Naime, navedena sugovornica posjeduje dvije nekretnine od čeha je jednu stekla nasljeđivanjem, a drugu vlastitim radom.

Tablica 8. Posjedovanje vlastite nekretnine

<i>Vlastita nekretnina</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Ima vlastitu nekretninu	1 (posjeduje dvije nekretnine jedna stečena nasljeđivanjem, jednu sama stekla)
Nema vlastitu nekretninu	7

Način stanovanja tipičan za sugovornice koje su sudjelovale u istraživanju je obiteljski višegeneracijski. Naime, čak 6 sugovornica živi na spomenuti način dok ostale žive ili u obitelji prijekla odnosno roditeljskom domu ili u obitelji s jednim naraštajem.

Tablica 9. Način stanovanja

<i>Način stanovanja</i>	<i>Broj sugovornica</i>
Obiteljska jednogeneracijska	1
Obiteljska višegeneracijska	6
Roditeljska	1

6. Rezultati i rasprava

Primjenom koncepta rodnog poretka S. Walby postaje moguće proučavati niz društvenih struktura kojima muškarci izrabljuju žene i to kroz odnose javne i privatne sfere koje čine patrijarhat (Walby, 2005). Kako je prethodno pojašnjeno patrijarhat je ključan za razumijevanje rodne nejednakosti i to pomoću šest struktura patrijarhata koji čine javni i privatni patrijarhat (Walby,1990). Privatni patrijarhat u ovom kontekstu odnosi se na obiteljski rodni poredak koji se temelji na proizvodnji u kućanstvu, te predstavlja glavno mjesto radne aktivnosti žena čiji se rad i spolnost iskorištava od strane muškaraca. Od žene se očekuje da preuzme brigu o kućanstvu i kućanskim poslovima, te skrb o djeci i starijima. Odnosi nastali unutar obiteljskog rodnog poretka prenose se i u javni rodni poredak koji predstavlja podređenost žena unutar struktura rada, države, nasilja, spolnosti i kulture (Walby, 2005). Osim promjena koje su prethodno opisane na rodne strukture, prema Walby (2005), utječu vrijeme i prostor. Drugim riječima, događaji kao što su rođenje djece i briga za njih kao i starije članove obitelji uvelike utječe za živote žena. Povezivanjem strukture i biografije moguće je razumjeti utjecaj prošlosti na sadašnjost (Walby, 2005).

Za analizu života ruralnih žena koristi se koncept rodnog poretka koji obuhvaća posebnosti osobnog biografskog iskustva ruralnih žena i utjecaja velikih strukturnih promjena na njihove živote uzimajući u obzir specifične vremenske i lokalitetne promjene. Stoga je interpretacija rezultata dobivenih intervjuiranjem ruralnih žena na području Zadarske županije podijeljena u tri tematske jedinice koje obuhvaćaju privatni patrijarhat, mješovitost privatnog i javnog patrijarhata, te javni patrijarhat. Tematskoj analizi prethode sekundarni podaci o stanovnicima i stanovnicama Zadarske županije. Svrha sekundarnih podataka jest prikazati stratifikacijsko - društvene pokazatelje položaja žena unutar navedene županije naspram nacionalnog prosjeka, kako bi se dobila jasnija slika lokalnog područja unutar kojeg se odvijaju životi intervjuiranih ruralnih žena.

6.1. Sekundarni podaci o ruralnim ženama u Hrvatskoj

6.1.1. Stanovništvo

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine u Republici Hrvatskoj živi 4 290 612 stanovnika/ica (51,8% žena i 48,2% muškaraca) od čega njih 170 017 živi u Zadarskoj županiji²¹. Prosječna starosna dob žena u 2013. godini bila je 43,9 godina, a muškaraca 40,3godina. Očekivano trajanje života za žene nešto je više i iznosi 80,2 godine, a za muškarce 74,2 godine.²²

Zadarska županija prostire se na ukupno 8.3% površine Republike Hrvatske od kojih 6,4% čini kopneni dio i 11,6% morski dio²³. Od ukupno 299 naselja, kao što je već navedeno, Zadarske županije prema OECD²⁴ klasifikaciji čak 210 njih spada pod ruralno područje, odnosno 92% od ukupnog broja naselja je ruralno. No, prema gustoći naseljenosti 52% stanovništva smješteno je u urbanom području, a 48% u ruralnom prema tome Zadarska županija spada u značajno ruralne regije. Budući da se OECD klasifikacija temelji na određivanju nekog naselja urbanim ili ruralnim prema gustoći naseljenosti, kako je već spomenuto takva definicija izostavlja neke druge odrednice ruralnosti. Stoga se da zaključiti kako i veći broj stanovništva živi u ruralnom području. Prosječna starost stanovnika/ica Zadarske županije iznosi 41.9 godina, od čega je prosječna starost žena 43 godine, a muškaraca 40,7 godine, te je kao takva nešto niža od nacionalnog prosjeka²⁵. Prema posljednjem popisu stanovništva u navedenoj županiji živi 50,9% žena i 49,1% muškaraca. Udjel stanovništva starijeg od 65 iznosio je 18,5% što populaciju Zadarske županije svrstava u izrazito staru²⁶.

---

²¹ Izvor: Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012-2014 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/05/razvojna_agencija_a4_final_sime.pdf, posjećeno 27. 12. 2015)

²² Izvor: Žene i muškarci u Hrvatskoj u 2015 ISSN 1848-4603 (dostupno na http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2015.pdf, posjećeno 05. 02. 2016)

²³ Izvor: Strategija razvoja ljudskog potencijala Zadarske županije 2014 do 2020 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2015/08/Strategija_razvoja_ljudskih_potencijala-2014.-2020.pdf, posjećeno 05. 02. 2016)

²⁴ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development)- Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj

²⁵ Izvor: Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012-2014 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/05/razvojna_agencija_a4_final_sime.pdf, posjećeno 27. 12. 2015)

²⁶ Izvor: Strategija razvoja ljudskog potencijala Zadarske županije 2014 do 2020 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2015/08/Strategija_razvoja_ljudskih_potencijala-2014.-2020.pdf, posjećeno 05. 02. 2016)

Trend negativne stope rasta stanovništva posebno pogađa ruralna područja. Nekoliko je razloga iseljenja populacije iz ruralnih područja kao što su nizak postotak žena u reproduktivnoj dobi, nepovoljni uvjeti za mlade obitelji, te veliki postotak mladih koji odlaze ostvariti karijeru u urbanijim područjima. Unatoč tomu što je u Europskoj Uniji trend negativne stope rasta stanovništva povezan s pozitivnim trendovima u gospodarstvu u ruralnom i urbanom području, u Hrvatskoj je drugačije. Naime, uočena je velika razlika između gospodarskog razvoja i stope rasta stanovništva unutar urbanih i ruralnih područja²⁷. Iako Zadarska županija 2010. godine bilježi rast broja stanovništva (prirodni prirast: 25), podaci iz 2014. ukazuju kako se taj trend ne nastavlja, već dolazi do rasta negativne stope rasta stanovništva (-298)²⁸.

6.1.2. Obrazovanje

Važnost obrazovanja očituje se i u svakodnevnim rodnim praksama i normama. Putem obrazovanja muškarci, a i žene stječu svijest o kategorijama roda i društvenim kategorijama koje podliježu rodnoj neravnopravnosti. Rodno osjetljivo obrazovanje rezultiralo bi ravnopravnim praksama i stavovima, te upućivanju šire javnosti o rodnoj ravnopravnosti²⁹.

Podaci iz Popisa stanovništva 2011. ukazuju kako je 11,2% žena starijih od 15 godina steklo više i visoko obrazovanje dok je za muškarce taj postotak 12,8%. Osnovnu školu završilo je 40,5 % žena i 55% muškaraca, no veći broj žena (48,3%) je u kategoriji sa završenim samo nekim stupnjem osnovnoškolskog obrazovana, dok je muškaraca 32,2%³⁰. Prema Strategiji razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije 2014-2020 od ukupnog broja rano sposobnog stanovništva 19,4% ima završenu osnovnu školu (muškarci 43,6%, žene 56,3%), 53% srednju školu (muškarci 55%, žene 44%), 6% višu školu ili stručni studij (muškarci 55%, žene 47%), a svega 0,4% magisterij i doktorat (muškarci 45,8%, žene 54,1%). Zabrinjavajući je podatak da čak 12,3% stanovnika/ica Zadarske županije nema

---

²⁷ Izvor: Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008-2013 (dostupno na <http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652>, posjećeno 27. 12. 2015)

²⁸ Izvor: Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014, (dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-01_01_2015.htm, posjećeno 08. 02. 2016)

²⁹ Izvor: Ravnopravnost spolova u ruralnom razvoju-osnaživanje žena u ruralnom društvu- rodno osjetljivi program ruralnog razvoja (dostupno na <http://www.ogi.hr/files/publikacije/ogi/GARDPROGRAM.pdf>, posjećeno 15. 01. 2016)

³⁰ Izvor: www.dzs.hr, posjećeno 5. 1. 2016

završeno niti osnovnoškolsko obrazovanje od čega je čak 81,45% žena i 18,54% muškaraca³¹. Unatoč velikom broju neobrazovanih žena Zadarska županija broji veći broj visoko obrazovanih žena, što je karakteristično i na nacionalnoj razini. No, ovi podaci obuhvaćaju i urbana i ruralna područja. Razina obrazovanja ruralnog stanovništva na području Republike Hrvatske niža je nego li urbanog. U većini županija postotak osoba starijih od 15 godina sa završenom samo osnovnom školom je u prosijeku između 20-35%³² što treba imati na umu prilikom interpretacije navedenih statističkih podataka.

6.1.3. Svijet rada i nezaposlenost

Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje pokazuju kako u listopadu 2015. godine od ukupnog broja aktivnog radnog stanovništva žene čine 46,5%, a muškarci 53,6% što upućuje na veću zaposlenost muškaraca nego žena³³. S druge strane, od ukupnog broja neaktivnog stanovništva za posljednje dostupno tromjesečje 2015. godine njih 689 čine muškarci, dok je broj žena 984. Stopa registrirane nezaposlenosti za studeni 2015. iznosi 17,7%³⁴ od čega žene čine 55,2%, a muškarci 44,8%³⁵.

U Zadarskoj županiji u studenom 2015. godine broj nezaposlenih čini 8 855 osoba od čega je 55,4% žena, 44,5% muškaraca³⁶. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku najveći broj zaposlenih u 2014. godini u Zadarskoj županiji je u sektoru trgovine na veliko i malo; zatim u sektoru popravaka motornih vozila (udio žena 33,9%), zatim slijedi prerađivačka industrija (udio žena je 33,9%), te pružanje smještaja i posluživanja hrane (udio žena 47,5%). Zanimljivo je istaknuti kako od ukupnog broja zaposlenih u obrazovanju 77,7%

---

³¹ Izvor: Strategija razvoja ljudskog potencijala Zadarske županije 2014 do 2020 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2015/08/Strategija_razvoja_ljudskih_potencijala-2014.-2020.pdf, posjećeno 05. 02. 2016

³² Izvor: Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008-2013 (dostupno na <http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652>, posjećeno 27. 12. 2015)

³³ Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje Mjesečni statistički bilten ISSN 1849-3378 br.11 2015 (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocImages/stat_bilten_11_2015.pdf, posjećeno 10. 02. 2016)

³⁴ Izvor: www.dzs.hr , posjećeno 7. 1. 2016

³⁵ Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje Mjesečni statistički bilten ISSN 1849-3378 br.11 2015 (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocImages/stat_bilten_11_2015.pdf, posjećeno 10. 02. 2016)

³⁶ Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje Mjesečni statistički bilten ISSN 1849-3378 br.11 2015 (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocImages/stat_bilten_11_2015.pdf, posjećeno 10. 02. 2016)

čine žene, kao i veliki postotak (78,9%) žena u zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi, dok je jako mali udio žena u poljoprivredi (17,4%) i građevinarstvu (14,4%)³⁷.

U obrazovnoj strukturi nezaposlenih Republike Hrvatske prednjače osobe sa završenom trogodišnjom srednjom školom i školom za KV i VKV radnike (32%), potom slijede osobe koje imaju završenu četverogodišnju srednju školu i gimnazije (29,2%), osobe sa završenom osnovnom školom (20,5%), osobe sa završenim fakultetom i akademijom (7,3%), osobe za završenim prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem (5,7%), te osobe sa završenom samo osnovnom školom (5,4%). Od ukupnog broja nezaposlenih prema obrazovnoj strukturi broj žena koje su završile samo osnovnu školu čine 54,3%, sa završenom trogodišnjom srednjom školom i školom za KV i VKV radnike 48,1%, završenu četverogodišnju srednju školu i gimnazije ima 60,5% , završenom osnovnom školom 54,3%, završenim prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem 62,6%, sa završenim fakultetom i akademijom 65,1%, te sa završenom samo osnovnom školom je 49,5% žena³⁸. Unatoč tomu što su žene obrazovanije, rodna segregacija očituje se u profesionalnom svijetu gdje se profesije ne vrednuju jednako. S obzirom da se muškarci više obrazuju za tehnička i srodna zanimanja koja donose više profita, žene za jednak stupanj obrazovanja u drugim manje „profitabilnim“ zanimanjima često primaju manju plaću.

6.2. *Intervjui s ruralnim ženama zadarske županije*

Koristeći koncept rodnog poretka nastojalo se opisati živote ruralnih žena u specifičnom lokalnom kontekstu Zadarske županije, pa je pri analizi podataka korištena tematska analiza. Rodni koncept Sylvie Walby (2005) obuhvaća javni i privatni patrijarhat, no tematska analiza rezultata ovog istraživanja pokazala je potrebu i za pojašnjavanjem mješovitosti javnog i privatnog patrijarhata kao i njegov utjecaj na živote ruralnih žena Zadarske županije.

---

³⁷ Izvor: Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama stanje 31.ožujka 2014, (dostupno na http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/09-02-04_01_2014.htm, posjećeno 7. 1. 2016)

³⁸ Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje Mjesečni statistički bilten ISSN 1849-3378 br.11 2015 (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocImages/stat_bilten_11_2015.pdf, posjećeno 10. 02. 2016)

6.2.1 Sfera privatnog patrijarhata

Analitički sfera privatnog patrijarhata obuhvaća dob, obrazovanje, bračni status, broj djece, religioznost, te mjesto i način stanovanja. Izuzev navedenog za dublje razumijevanje promatra se pitanje vlasništva i posjeda kako vlastite tako i obiteljske imovine. Analiza sfere privatnog patrijarhata uključuje i raspodjelu kućnog budžeta i poslova unutar kućanstva, čija raspodjela u konačnici utječe na svakodnevni život svih članova kućanstva pa tako i na žene.

S obzirom da je ključ odabira sugovornica njihovo mjesto stanovanja, sve sugovornice žive na ruralnom području. One koje dolaze iz ruralnog područja uglavnom nemaju iskustvo života u urbanim područjima izuzev za potrebe obrazovanja i poslovne prilike. Sugovornice žive u mjestima porijekla njihova supruga ili oca što neke argumentiraju udajom.

Od 1985 [živim na selu]![Prije sam živjela u] XXX [naziv drugog sela]. S1

Eeeee već sam tu udata 50 godina.(...) Prije [sam živjela] u XXX [naziv sela], udala sam se tu....10 godina u Njemačkoj. S3

Od rođenja! Cijeli svoj život! (...) Paaaaaa... Osim što sam studirala u Rijeci, ne! Znači pet godina u Rijeci ovo sve ostalo uuu XXX [naziv mjesta]! S5

Svoju želju za daljnjim obrazovanjem sugovornice obrazlažu kroz obiteljske i poslovne (ne)prilike. Zbog loše financijske situacije obitelji porijekla, ali i sadašnje obitelji žene nisu u mogućnosti ostvariti svoje obrazovne želje. Osim toga i preopterećenost žena brigom za djecu, starije i kućanstvo predstavljala je prepreku pri ostvarenju obrazovnih ciljeva. Sugovornice nedostatak želje za daljnjim obrazovanjem pripisuju vlastitom nedostatku motivacije i nepovjerenju u sustav zapošljavanja, te skrbničkoj ulozi unutar obitelji. Unatoč navedenom, neke sugovornice uzbuđeno pokazuju veliku želju za daljnjim usavršavanjem, posebice ukoliko to zahtijeva posao. Izlazak iz privatne sfere omogućava prvenstveno obrazovanje, no upravo aktivnosti i uloge koje žene obavljaju unutar nje ograničavaju njihovo buduće sudjelovanje u javnoj sferi patrijarhata.

Eeee baš upravo vezano za način života iiii trenutno stanje, kojeee ovaaaj u obitelji znači imamo svoj vlastiti OPG³⁹. Budućnost nam je znači ruralni razvitak. Idemo u tom smjeru da se ja i suprug dalje školujemo. To je ono da osim tečaja, osim eee onog što je trenutno na tržištu aktualno i što možemo. Evo danas je radionica o vinu XXX [naziv organizacije] organizira i tu smo se prijavili. U budućnosti to je XXX [naziv firme] za proizvodnju sapuna. Sve ono što je nama bitno znači u našem OPG-u da možemo ovaaaj širiti proizvodnju. Da možemo imati nešto novo. Da možemo živiti u stvari zdravi život i ponuditi to drugima, ne samo da mi tako živimo. S6

Paaa, a zašto nemam...Jednostavno nisan eee ovako u stvari... Najprije ono što sam htjela studirati to biiii znači kako san išla u srednju školu to bi bio fizioterapeut. To nije bilo u Zadru, a nismo bili u mogućnosti da studiram to, a drugo ne ništa nije zanimalo. Danas, sad evo iman i posa i familiju i uopće neman nikakvih želja da bi nešto nastavila, a iskustvo koje vidim... Imam dvije sestre, koje su završile fakultet, u familiji i tetu mladu koja je završila i ni jedna ne radi u tom svoom poslu, 'eli koji je završila. Nego radi opet posao sa srednjom stručnom spremom. (...)Aliii to stvarno nije mislin ono bila prava želja pa da ja mogu reći eto to je bilo žarka želja. Nego ono ako bi nešto to bi bilo to, ali ono uopće nisam niti pridavala ništa. S7

Jesan, uvik i dan danas iman [želju za daljnim obrazovanjem](smijeh). Nisan imala finansijskih eeee mogućnosti, ono onda kad je bilo. Tako da posle obitelji i tako da posle... Znaš kako to krene posle ne možeš jednostavno ti druge stvari uzmu vrime i to je to.(...) A čuj nikad, nikad se toooo ovaaaaj, ne odustajen ja od tog i neki tečajevi i tako nešto za licencu neku uvik. (...)Uvik za. Pogotovo za jezike. To mi je ono strast.(...) Obožavam jezike. To mi je onooo uf. Kad god gledan di kod da uzmen na primjer višak novaca, a to je jako teško, odma bi to neki tečaj upisala za dodatno znači obrazovanje. To mi je onoo super. Baš super. Ja samo navijan za to. S8

---

³⁹ „OPG (obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo) je fizička osoba ili skupina fizičkih osoba članova zajedničkog kućanstva, koje obavljaju poljoprivrednu djelatnost na poljoprivrednom gospodarstvu koristeći se vlastitim ili unajmljenim proizvodnim jedinicama“, Zakon o poljoprivredi, NN 30/15 čl. 2 (1)2

Religioznost je dominantno prisutna kod gotovo svih ispitanih sugovornica. Prakticiranje religije vrši se u skladu s rimokatoličkim običajima prisustva na misi koji se u životima sugovornica odvija na tjednoj i mjesečnoj bazi ili ovisno o slobodnom vremenu. Važnost religije u svojim životima neke sugovornice ističu opisujući afirmaciju s vrijednostima i naukom koje propovijeda njihova vjera, te njihovim utjecajem na svakodnevni život i uloge koje obavljaju. Putem odgoja žene prenose religijske običaje i vrijednosti i na svoju djecu. No, i kada negiraju religioznost, osjeća se potreba za održavanjem tradicionalnog odlaska na misne obrede u vrijeme važnih kršćanskih blagdana.

Pa ne baš.(...)Paaa... Više ne nego da. Jednom na godinu odeš. Ritko kad u crkvu oden. Božić, Uskrs i to je to S4

Paaa, baš zadnjih par godina iskrenoo u crkvi san možda jedan put u dva mjeseca. Što... Međutim, mislim da to uopće nije bitno. Ja svoju vjeru prakticiram svaki dan, neovisno o tome! Kad mi dođe da se zahvalim, pomolim, kad mi je teško i kad mi je dobro ili kad se želim pomoliti za nekog drugog, što je još i bitnije. To češće radim, nego što molim za sebe. Eeeee živim po nekim mjerilima, ono i odgoju u kući. Budi dobar prema sebi, prema drugima, i tako dalje. Tako da mislim da je to puno bitnije, nego to koliko puta ja odlazim na misu ili takvo što. S5

Svakodnevno prakticiram vjeru i svaku nedilju idem na Svetu misu. (...)Svakodnevno aaa recimo molitva ili pričanje s djecom o vjeri i u situacijama znači u kojima se nalazimo danas. Bilo što uspoređujemo to sa našom vjerom, sa pravilom ponašanja i tako. Praktički odgajan dicu u vjeri. U svakom trenutku možemo se poistovjetiti sa tom vjerom našom, eto.(...) Evo slušamo ponekad i duhovne glazbe. Ponekad poslušat ću u kući 'eli uz neke druge pjesme ubacit ću i još neku čisto koja se voli. U redu danas ima dosta toga da ne mora biti ono čisto crkvene neke, nego u stvari ima super pjesmica. I tako mislim koliko god mogu više uvesti tu vjeru u svoju familiju, ali ne sad da onoo samo o tome se radi nego ono usput onako da je ima. S7

Sve udane sugovornice imaju djecu. One koje imaju stariju djecu kada pričaju o njima naglašavaju njihov bračni status, posebice one djece koja su u braku, dok za djecu koja nisu u braku naglašavaju njihov trenutni status veze iz čega se može iščitati poželjna norma udaje/ženidbe. Povezujući prethodno pojašnjenu važnost religije koja po svom nauku zagovara brak i obitelj kao temelj ljudske zajednice, moguće je uočiti povezanost između religije i poželjne tradicionalne norme stupanja u brak.

Dvoje djece![imam](...) Pa oni već imaju svoj život. Čerka 30 godina, sin 29 godina, oženjeni imaju svoju obitelj. To je to! S1

Eeeeeeee imam čer od trideset i pet godina i sin od trideset i dvije godine. (...) Sin ima [svoju obitelj], kćer nema. Čer ima vezu.(...) S4

Organizacija načina stanovanja u životima sugovornica odvija se patrilokalno uglavnom u višegeneracijskim obiteljima. Iz opisa kućanstava porijekla moguće je zamijetiti kako sugovornice, unatoč velikom broju članova, svoje obitelji porijekla karakteriziraju kao *male*. No, s druge strane broj djece se koristi kao mjera za opis veličine obitelji iz čega proizlazi termin *srednja* obitelj. Iako sugovornice svoje obitelji opisuju kao *male* ili *srednje*, one su zapravo prema broju članova veće od nuklearne obitelji, što upućuje na poželjnu tradicionalnu normu višečlane obitelji. Prema opisima sugovornica moguće je uočiti dominantan oblik višegeneracijskog načina suživota u ruralnim područjima.

Aaaa mislin tu smo u istome dvorištu... mmmm.... Ja samo i dida sami, praktički zajedno smo ali nismo zajedno, kako ću reći. Skuvan in ja, ja in sve pomažen i tak' dalje.(...) Sinu i nevisti i unučadin.(...) U jednom dvorištu, !(...) Kuća pokraj kuće i tako.(...) U drugoj sin i nevista s dicon.(...)[dolazim iz] Eeee maloga [kućanstva].(...) Eee moj tata, mama i bija je did. (...) Sestra, brat... dvi sestre i brat! S3

Eeee evo ovako: u zajedničkom kućanstvu, znači odvojeni smo ja, suprug i sin živimo u zasebnoj stambenoj jedinici, a svekar i svekrva žive u zasebnom objektu. (...)[dolazim iz]

Paaa ajmo reći srednjeg [kućanstva]. Odrasla sam u obitelji sa pokojnim ocem, mamom i tri sestre.(...) (smijeh) Ima ih i još većih! S6

Dijelimo kućanstvo. Mi smo znači ja, suprug i dvije djece, a kat dolje je svekar i svekrva. (...) [dolazim iz] Velikog [kućanstva]. Iman ih još znači jednog brata i iman još tri sestre. Tako da... (...) Nas četvero i mama i tata. S8

Vlasništvo i imovinsko pitanje obuhvaća niz pitanja vezanih uz vlasništvo obiteljske kuće, vlastite imovine kao i problematiku neposjedovanja nekretnine. Vlasništvo obiteljske imovine isključivo je u rukama muškaraca, bilo da je riječ o mužu ili svekru što upućuje na tradicionalno patrilinarno nasljeđivanje. Žena postaje vlasnicom nekretnine samo svojim vlastitim radom ili naslijeđem nakon smrti roditelja. Zanimljivo je primijetiti kako se to odnosi na sugovornicu u srednjim godinama s višom stručnom spremom, što može upućivati na važnost obrazovanja prilikom stjecanja vlastite imovine. Iako većina sugovornica nema vlastitih nekretnina iz daljnjeg razgovora saznaje se kako sudjeluju u stjecanju obiteljske imovine, no ona ostaje u rukama muškaraca. Žene patrilokalno vlasništvo kao i neposjedovanje vlastite imovine ne prepoznaju kao problem.

Vlasnik.... Vlasnik jeee znači svekar, odnosno otac moga muža je li... (...) Imam [vlastite imovine] (...) Stan u Zadru koji smo kupili suprug i ja, normalno do sad dok smo radili. U stanu živi naša ćerka sada. S1

Ja i moj muž! I jedna kuća i druga. Samo što smo mi pripustili sinu, ovu vamo kuću veću kao. (...) Je, je i na papiru. Sve je na mom mužu ajde tako ću reći ali to je zajedništvo moje i njegovo. To je... To smo sve zajedno zarad'li i naprav'li. (...) Ne, ništa [nemam od vlastite imovine]. Sve što imamo, imamo zajedničko!(...) Ne! [ne mislim da je problem to što nemam vlastite imovine] S3

Eeee moj svekar skupa saaa.. Evo sad smo i to sredili vlasništvo. Znači cijeli udio jeeee isti udjel ima i moj suprug. Tako smo se dogovorili, eto. Budućnost je na mladima, pa smo

i to uspili riješiti. (...) Imam [vlastite imovine]. Ja prije nego što sam se udala, znači moja primarna jee posao bio nekretnine iii imam svoj poslovni prostor iii imam imovinu koju sam naslijedila iza smrt svoga oca. S6

Prilikom raspodjele kućnog budžeta prepoznaju se ravnopravniji odnosi nego kod pitanja vlasništva, pa tako sugovornice ističu suradnju članova obitelji kod pitanja financija. U nekim slučajevima žene preuzimaju ulogu vođenja financija ili potpunog odlučivanja o potrošnji unutar privatne sfere. Zajedništvo odlučivanja sugovornice argumentiraju racionalnom raspodjelom primanja naspram troškova.

Zajedno! Ja i suprug i snaha i sin! Ovo što se tiče prehrane, što se tiče kupovine nečega i ovako, svi četvero! (...) Uvik zajedno i u dogovoru s dicon. Nikad nismo ništa radili ako se ne bi dogovorili. Onda oni mladi su bili. Ako je trebalo rad'ti što... Mislin ... To ti je spontano. I mislin tako san nauč'la i kod svojih roditelja. Mi smo radili, pomagati... Danas za sutra se radi to i to nastoj oslobodit se.... Tako i mi... Tako san i sa svojom dicon radila i suprug isto, zajedno. Da ako nešto se radi da se oslobodi i da se pomogne. A drugo nema ništa. Obično danas mladi ako danas... Isto da tebe tvoj ćaća XXX [ime] i mate XXX [ime] kažu imaš danas eeeee za sutra će se sadit kumpiri probaj pomoći i to je to ili nevisti ili bilo kome... ili strina ti i stric svojim. Tako se živilo prije i sada ja mislin da bi se tribali i sada. A ne imovina. Što će meni imovina?! Ili bilo kome od nas?! Imovina?! Što ćeš je u grob uzet?! (...) Meni je to... meni je ovo danas razmišljanje nema nikakve logike! Sve se raslojilo, sve se raslojava! Sve neka imovina, neki novci, neko bogatstvo... S4

Eeee iskreno, najiskrenije suprug i ja skupa. S tim da mi je suprug prepustio financije jer on to fizički ne može stizat, a vidio je da meni to puno bolje ide eee i da taj novac mogu puno bolje oplemeniti nego on. On to jednostavno fizički ne stiže. Radi. S6

Zajedno. Znači spontano.(...) Znači znamo koja su nam primanja mjesečna i sad znamo 'ko će platit račune, 'ko će... Ja ću oko spize, muž će otić' za račune. Ako je neka večera,

nešto, neki rođendan tu nema puno raspravljanja znamo, skupa se dogovorimo oko svega. Nema moje – tvoje, to je tako (smijeh)! S7

Unutar raspodjele kućanskih obveza na članove obitelji prisutna je tradicionalna podjela rada s obzirom na spol. Žene su zadužene za kućanske poslove, dok su muškarci više orijentirani na poslove u polju ili popravke, uz povremenu pomoć u kućanstvu. Sugovornice su svjesne tradicionalne podjele rada pravdajući svoje supruge prevelikim obvezama na poslu. Dok su rodne podjele u obiteljima starijih sugovornica striktno naglašene, kod mlađih sugovornica uočava se participacija muškaraca u kućanskim poslovima. Tradicionalnu podjelu poslova u kućanstvu neke sugovornice pravdaju fizičkim različitostima i mogućnostima spolova ili je, pak, objašnjavaju kao oblik zaštite od „teških“ poslova. Ističe se i uloga odgoja kojim se prenose kako tradicionalni oblici vođena kućanstva, ali tako i oni egalitarniji.

Ja pretežno kuća! A sin i muž oko kuće. (...) Imamo štalu i ovce.... I polje.... Tako osnovno nešto kumpiri i tako to, važoli i tako to. Nešto najosnovnije pamidori, paprike... (...) [moje obaveze su]Pranje...čišćenje... kuvanje... čuvanje unuka. (smijeh) I tako to [poslovi u kući]. S2

Eeeeeee pa nikad... evo nikad ja i muž na primjer ako je i tribalo on će i robu rastrit i pokupiti robu, i skuvat će ručak, kuva čak i bolje od mene (smijeh)! Eto to, ali na primjer neće ispeglat, neće wc oprat i kupatilo, to neće! Stavit će robu u mašinu ako triba, pokupit će robu, skuvat će ručak, stavit će suđe, suđe i to, to oće napravit. I ja ću s njim radit ono što triba, ako nešto triba i što ja mogu. Moje su mogućnosti... Jer ja nisan... Željna san iiii. U stvari nikad nisan odvajala muški i ženski posa. Dosta san što se toga tiče tvrdoglava! Jer ako smo se izborile za ravnopravnost, onda smo se izborile! Ja to sebi kažem, ako smo izborile ravnopravnost po mi je super, što žene polažu vozački. To mi je jedina mana što nisan položila vozački! Ali ovo je super! I triba pomoći jedno drugom i ne triba reći „neću, to nije moj posa, ja san žena“ ako smo tile ravnopravnost, pomoz. Nije ni muškarcu, ako on meni može pomoći, zašto ja njemu ne bi što mogu, što su moje mogućnosti. Ja to tako gledam. S4

Ovako: moj suprug je zadužen znači za cjelokupnu proizvodnju eeee u OPG-u. To je od samo starta obrade tla zemljišta, organizacija i kooperacija sa djelatnicima koji pomažu na OPG-u. Eeee na njegovu sugestiju i pomoć svoga oca. Moj svekar je taj koji ima radno iskustvo prije nas, pa mom suprugu jako puno pomaže. Eeee on vodi znači kompletno od sadnje, obrade tla do konačnoga branja i plasmana proizvoda. Ja sam zadužena za marketing, za prodaju, za kupce i komunikaciju sa kupcima. Eeee zaaa samo vođenje domaćinstva. Kuhanje, pranje, sve ono što svaka žena značiii ovaj radi. (...)Pa eto što se tiče baš unutar naše obitelji. Ja dolazim iz obitelji koja je uvijek gajila da je žena majka, da je stup obitelji. Da je ona ona koja odgaja, a da se oni trebaju pobrinit i radit na polju. U obitelji XXX [prezime suprugove obitelji] generacijama niti jedna žena nije radila na polju. Moja svekrva ode znači u berbu kad jeee ne znam... Berba maslina, grožđa i tako, a što se tiče neko tribaa... Ti ljudi rade ujutro od šest do podne pa odu na ručak. Znači, njima ručak netko treba skuhati. To ne prepuštamo nikome mi to radimo same. Te ljude treba dočekati. Nagraditi za ono što su napravili. Prema tome žena ne radi. Samo ono kad su velike radne akcije i to je to. Podjela je takva. Štite nas. (smijeh) S6

Privatna sfera rodnog poretka u životima ruralnih žena obilježena je tradicionalnim shvaćanjima muško – ženskih uloga. Iako se svojevrsan iskorak prema javnom patrijarhatu u životima mlađih sugovornica očituje upravo u obrazovanju, često su već pri sudjelovanju u obrazovnom procesu ove žene ograničene. Naime, sugovornice prepoznaju ekonomski nepovoljne prilike, očekivane skrbničke uloge i brige o kućanstvu kao prepreke pri ostvarenju obrazovnih ciljeva. Spomenute očekivane uloge obilježavaju svakodnevnicu ovih žena, koje pravdajući supruge prezaposlenošću prihvaćaju rodnu raspodjelu kućanskih poslova. Smještene patrilokalno u mjestima očeva ili suprugova porijekla ruralne žene žive dominantno poželjan višegeneracijski obiteljski život unutar kojeg vlasništvo ostaje u rukama muškaraca. Iako svojim radom često sudjeluju u stjecanju obiteljske imovine sugovornice prihvaćaju ograničena vlasnička prava. Žena postaje vlasnicom nekretnine isključivo samostalnim radom ili obiteljskim nasljeđivanjem. Aktivno sudjelovanje u donošenju odluka vezanih uz kućni budžet uz egalitarnije odnose, mogućnost obrazovanja i zaposlenja predstavlja prijelaz iz privatnog u javni patrijarhat.

6.2.2 Mješovitost privatnog i javnog patrijarhata

Iako Sylvia Walby u svom konceptu rodnog poretka govori o privatnom i javnom patrijarhatu, analiza dobivenih rezultata ovog istraživanja pokazala je potrebu za pojašnjavanjem mješavine ovih dvaju oblika patrijarhata, koja se očituje u odlukama žena donesenih unutar privatne sfere, a čiji ishodi imaju utjecaja na njihovu daljnju participaciju unutar javne sfere. Stoga ova interpretativna razina uključuje informatičku pismenost i posjedovanje vozačke dozvole. No, zbog detaljnije analize uključeno je i pitanje osobnih prihoda, ambicija za pokretanjem vlastitog posla i slobodno vrijeme.

Za razliku od mlađih, sugovornice starije dobi ne posjeduju informatička znanja. Iako gotovo sve imaju pristup računalu u svom kućanstvu nedostaje želje za učenjem. Mješovitost oblika patrijarhata očituje se upravo u mogućnostima usvajanja novih znanja i vještina koje se pružaju ruralnim ženama, te pomoću kojih mogu sudjelovati u javnom patrijarhatu. No sudjelovanje unutar javnog patrijarhata često i same sebi uskrate i to zbog vlastitog nedostatka za učenjem i napredovanjem, što je karakteristično za sugovornice starije dobi. Vozačku dozvolu posjeduju gotovo sve žene. Prema izjavama sugovornica moguće je uočiti kako i u slučaju posjedovanja pokretnina vlasništvo ostaje u rukama muškaraca. Referirajući se na prethodno pojašnjeno pitanje vlasništva imovine unutar poglavlja 6.2.1. *Sfera privatnog patrijarhata*, odnosno nekretnine, te sada istaknuto pitanje pokretnine moguće je govoriti o dominantom obliku održavanja tradicionalnog patrijarhalnog shvaćanja muškarca kao vlasnika gotovo sve obiteljske imovine. Dakle, iako im se pruža mogućnost posjedovanja vozačke dozvole, biografije sugovornica ostaju dijelom privatnog patrijarhata upravo zbog patrijarhalnog shvaćanja pitanja vlasništva.

Da [imam automobil].(...) Ali je od moga muža. S2

Imam [automobil].(...) U stvari baš je moje suprug, u stvari evo sad nije moje na papiru. Nije moje ali je moje. Suprug ima svoje, ja imam svoje s tim da je on vlasnik u knjižici automobila. S7

Imam [automobil].Ne [nije moj automobil], ne ono je na mužu, ali ja imam svoje kao za svoje potrebe. S8

Iako slobodno vrijeme predstavlja prostor unutar kojeg neke sugovornice djeluju u nevladinim organizacijama i kulturno – umjetničkim društvima, često svoje slobodno vrijeme provode upravo unutar sfere privatnog patrijarhata, odnosno kućanstva. Aktivnosti kojima se žene bave u svoje slobodno vrijeme nastavak je aktivnosti koje se odvijaju unutar kućanstva poput brige i skrbi za djecu i starije, održavanje tradicionalnih folklornih običaja te održavanje mreže prijateljstava. Sugovornice s mlađom djecom ističu nedostatak slobodnog vremena koje bi posvetile sebi. Mješovitost privatnog i javnog patrijarhata kod ruralnih žena i njihove organizacije slobodnog vremena očituje se upravo u načinu na koji ga provode. Naime, slobodno vrijeme kao dio javnog patrijarhata prožeto je aktivnostima koje proizlaze iz privatnih patrijarhata sugovornica, pa i ovaj element istraživanja svjedoči o mješovitosti patrijarhalnih oblika u životima ruralnih žena.

Jaaa na primjer kad san kod kuće volim pogledati dokumentarce, to obožavam gledati na televiziji. Volim ovako pročitati knjigu ili nešto, to volim. Osnovali smo gori u selu KUD. Svaku nedilju popodne oden, uvečer odemo oko osan sati. Zimi i ranije u šest. Gori podružimo se, pivamo, uvek neka napravi kolače. Sad se pripremamo za neka natjecanja i tako! S4

Slobodno vrijeme. Značiii bavim se nekom rekreacijom. Volim čitati knjige, eeeee pomažem pisati neke seminare i slične stvari. Eeeee ondaaaa, uglavnom je to druženje s ljudima. Jako malo vremena provodim ispred televizije, spavajući više onakooo pokušavaam da nadoknadim sve ono što ne mogu kad radim. (...) U političkoj stranci ne, ali u društvu da, jesam. Aktivna u udruzi za ruralni razvoj XXX [naziv udruge], gdje sam bila par mjeseci volonterka. Sad malo manje s obzirom na novi posao, aliiii i dalje smatram daaaa kad budem mogla isto ću pomoći da ću, da ćuuu pokušati pomoći.

Eeee kako? Evo najveća je relaksacije meni moj sin koji mi je ispunio život do kraja. Imam svoje prijateljice i krug prijatelja s kojima se držimo. Znači, nastoji se sve više s

njima vidjeti, kad je god 'ko od nas slobodan da se vidimo na kavi u gradu. Bilo da ja dođem njima ili oni dođu k meni i to je to. Zaaa tjelesnu aktivnost nekako neman puno previše vremena, iako bi mi to možda bilo ovaaaaaj potrebno. Da za sebe nešto malo napravim ali vjerujem da će doći vrijeme i za to: (...) Eeee u političkoj stranci nisam. Eeee inače smo aktivni i ja i suprug uuuu udruzi XXX [naziv udruge] u XXX [naziv mjesta]. To je udruga koja se bavi eee zaboravljenim, starim i nemoćnim osobama u našoj općini. Znači, snabdjevamo ih sa namirnicama. Sve ono što proizvedemo napravimo svoje pakete i podijelimo. Potrebe su jako velike u samoj općini. Imamo velik broj skrbnika oko sedamdeset do osamdeset s time da se taj broj svaku godinu smanjuje jer populacija umire. Dakle, skupa sa našom časnom sestrom iiii ovaaaaaj najmnje četiri do pet puta godišnje ih se obilazi, a ovako znači kad su periodi naše proizvodnje onda im mi to i odnesemo, ono što proizvedemo. Tako isto broji nas članova oko petnajstak stalnih, to su sve obiteljski ljudi značiii koji ovaaaj vode brigu i o drugima. S6

Osim zaposlenja neke sugovornice uprihode novac baveći se turizmom, prodajući poljoprivredne proizvode i aktivno sudjelujući u aktivnostima na OPG-u. Novac zarađen „sa strane“ ne vide kao svoj osobni prihod, nego kao dodatak obiteljskom budžetu. Dakle, uloga skrbnice koju žena ima unutar privatnog patrijarhata, nastavlja se i unutar njenog ekonomskog djelovanja.

Pa evo to jeeee, imam kuću jednu koju iznajmljujem. (...) Eeeee [to je] naš prohod! Moj prihod!

To [apartmani] je moje, mene i mog muža sve zajedničko. To je naše zajedničko! 'Ko prodamo grožđa ili vina, to je naše zajedničko eeeee imamo stotinjak maslina, imamo ulja maslinovog 'ko šta prodamo to je sve opet naše zajedničko. Mi ti sve imamo zajedničko! S3

Paaaa sudjelujem sa svojim roditeljima uuuuu našim voćnjacima, masliniku i tom smilju. Tamo kad dođe vrijeme berbe, naravno da ću i ja dobiti nekakav dio. To nije nešto ali naći će se mjesta za mene, pomoći će mi se na nekakav način za moje potrebe. (...) To je

naš obiteljski posao, gdje sudjelujemo svi, koliko stižemo. Tako daaa naravno da će svatko dobiti po nekoj zasluzi kolikoooo, ovaaaaaj za ono što mu treba naravno. S5

Kao i kod daljnjeg obrazovanja i prekvalifikacija tako i u poslovnom svijetu žene imaju želje za ostvarenjem. Dodatne izvore zarade žene prepoznaju kao mogući biznis, no to ostaje na razini ideja. Sugovornice argumentiraju svoju trenutnu situaciju ističući vlastite obrazovne nedostatke i financijsku nesigurnost. Izuzev navedenog, sugovornice prepoznaju nedostatak socijalnih servisa te nepovjerenje u državni aparat kao prepreku pri ostvarenju poslovnih želja. Unatoč neprilikama žene nastoje iskoristiti potporu Europske unije unutar razvoja i proširenja trenutne ponude OPG-a.

Čuj, ne moš' ti ništa pokrenit sam. Prvo i prvo ti fali škola, 'el tako? E! I šta ćeš dalje nismo u mogućnosti, zato šta smo... nismo imali ništa kad smo išli u Njemačku. Mi smo od igle išli nas dvoje da bi nešto stekli, eto. Tako da bi nešto naprav'li... S3

Ne! Nisam jer nisu uvjeti za to. Možda jesan i bi, ali kad pokrenete biznis ne bi ovoj državi namirija niko! Kol'ko ona traži! Jer nemate vi tu, bolja mi je bila solucija otvorit OPG, pa ovo što se bavin nešto možeš. Muž je položija za ta zaštitna sredstva, to je položija. Sve što triba mi napravimo. A baš da imaš neka primanja, eto svoju plaćicu skromnu al' san ja gazda! S4

Trenutno nas ovoo znači nama je u planu ruralni turizam. To što nam je primarno u budućnosti napraviti kušaonicu sa mjestom za odmorište. Znači, jednu malu kamenu kuću s bazenom i primali bi goste. Iiiii tipa hotelski gosti, koji bi mogli doći vidjeti kako se u ruralnom dijelu živi. Autentično. Posjet životinjama jer imamo i životinja na OPG-u ovce, kokoše, kravicu, sve. Da budemo u direktnom kontaktu i sve ono što mi proizvedemo. Znači, imamo domaćeg sira, maslinovog ulja, svih vrsta panceta, pršuta, zimnice... Od svega ovoga znači kruh proizvodimo, šenicu imamo svoju. Sve što je moguće što nam zemlja da mi to uzmemo i iiii za koristiti. Onda bi htjeli i drugima, ne samo da mi to imamo. Kroz našu kušaonicu približiti jer okus je jako bitan, a bitno je i zdravo živiti. Mi to možemo. Zahvalni smo Bogu na zemlji. Trud i to je to. S6

Eeee nisan nikad ništa ozbiljno znači ideje dolaze ali sad baš da san nešto pokušala nekda, nisam nikada. (...) Eeee sprječavalo me evo baš jedan od razloga je bio taj vrtić. Znači, što neman svjesna san da i ako bilo što počnen radit isti razlog koji ja godinama nisan radila je taj di neman di znači s djecon. Znači, ako mlađe dite ima pet godina, nema vrtića, nema nikakvih uvjeta za ostavit bilo di i ić' radit' sa sela. Znači, ja bi tribala ići u Zadar znači tribala biii jednostavno kad sve zbrojiš i oduzmeš nema računa za ići i pokretati nešto dok su djeca još mala. S7

Kako je već spomenuto mješavina javnog i privatnog patrijarhata očituje se u odlukama žena koje se provode unutar privatne sfere, a čiji ishodi imaju utjecaja upravo na njihovu daljnju participaciju unutar javne sfere. Dakle, ruralnim ženama je dostupna suvremena tehnologija, pomoću koje im je omogućeno usvajanje novih znanja i vještina. Svojom (ne)zainteresiranošću za daljnji rast i razvoj žene utječu da vlastitu participaciju unutar javnog patrijarhata. Iako se čini kako je odluka u njihovim rukama, često zbog prihvaćanja tradicionalnih uloga muškaraca kao vlasnika imovine, žene ostaju dijelom privatnog patrijarhata unutar kojeg ne ostvaruju pravo vlasništva. Premda slobodno vrijeme predstavlja prostor unutar kojeg mogu samostalnije kreirati svoje aktivnosti, one su često tek nastavak aktivnosti koji se odvijaju unutar kućanstva, poput brige i skrbi za djecu i starije, te održavanje tradicionalnih folklornih običaja. Dakle, aktivnosti ruralnih žena koje se odvijaju unutar javnog patrijarhata, nastavak su aktivnosti koje ove žene obavljaju unutar privatnog patrijarhata. Mješavina patrijarhata očituje se i kod pitanja dodatnog prihoda, pa tako sugovornice dodatnu zaradu vide kao obiteljski prihod umjesto vlastiti. Želje za daljnjim poslovnim razvojem ne manjka, no poslovni planovi sugovornica ostaju na razini ideja. Naime, problemi s kojima su ruralne žene suočene unutar privatne sfere kao što je manjak obrazovanja, financijska sigurnost kao i nedostatak socijalnih servisa navode se kao prepreka pri realizaciji poslovnog djelovanja unutar javne sfere patrijarhata. Dakle, ruralnim ženama se pruža mogućnost djelovanja unutar javne sfere, ali ne i potpuni izlazak iz one privatne.

6.2.3 Javni patrijarhat

Interpretativna cjelina postojanja elemenata javnog patrijarhata u životima ruralnih žena obuhvaća sve teme vezane uz njihovo radno iskustvo i radnu svakodnevicu, zatim pitanja vezana uz procjenu položaja žena, dostupnost socijalnih servisa te pitanja identiteta. Gotovo sve sugovornice su bile zaposlene tijekom provođenja intervjua sudjelujući na tržištu rada kao stalno zaposlene, sezonski zaposlene ili samozaposlene. Uočava se razlika sudjelovanja na tržištu rada s obzirom na obrazovanje, pa tako sugovornice sa završenom samo osnovnom školom rade isključivo sezonske poslove ili odlaze na rad u inozemstvo. Zanimljivo je primijetiti razlike radnih iskustava sugovornica sa srednjom stručnom spremom. Naime, starije sugovornice u navedenoj skupini uspijevaju ostati na tržištu rada kao stalno zaposlene na sigurnim poslovima ili iskorištavajući mjere samozapošljavanja na ruralnom području unutar OPG-a. S druge strane, radna iskustva mladih žena s istom stručnom spremom na tržištu rada nesigurnija su zbog često nepovoljnih i određenih ugovora o radu. No, uzme li se u obzir vrijeme ulaska na tržište rada starijih sugovornica moguće je govoriti o stabilnijem tržištu rada koje je karakterističnije za socijalističko državno uređenje. Mlađe sugovornice ulaze na tržište rada u trenutku kada su radni ugovori fleksibilniji. Dakle, prema opisima sugovornica moguće je prijetiti kako se tržište rada mijenja i prelazi iz fordističkog u postfordističko. Žene su pokazale raznovrsnost u vještinama koje posjeduju obavljajući različite vrste poslova, kao i spremnost na daljnje obrazovanje i prekvalifikacije.

Pa evo... Imam 31 godinu staža, 11 godina u firmi XXX [naziv firme] koja nije, ne postoji više i 21 u banci. (...) Nekad dok sam radila u XXX [naziv trgovačkog lanca] na poslovima knjigovođe, odnosno, obračun plaća, kadrovi, a sad trenutno radim u XXX [naziv banke] banci, znači na poslovima analitičara u uredu direktora regije. Radila... Znači, početak rada u banci bio je 1996 godine, na poslu šaltera pa voditelj smjene pa voditelj poslovnice i sad sam analitičar u uredu direktora regije na neodređeno. (...) Evo ovako, početak rada 1980 godine bio je određeno, tako san negdi oko godinu dana se dobije ugovor na određeno, a isto tako je bio i ovdje, prvi početak rada u banci, pa na tri mjeseca, pa na tri mjeseca, pa onda na neodređeno... S1

A čuj, prije nisan radila nigdi pomagala san mami dok san bila kod nje. Kako san rekla izbacili su me iz škole! Udala se tu smo rintali u polju. Rad'la i muž i ja zajednički sa svekron i svekrvon i onda smo išli u Njemačku 10 godina.[radila sam]U domu penzionera! (...) Prijavljeni na neodređeno, onooo onda san imala sve čisto da san mogla ostati do daljnjega. I onda kad smo se vrat'li onda je on iša na benzinsku pumpu rad'ti, a ja san iman kućanstvo. Posli kad on dođe onda smo zajno išli u polje i tak dalje.. S3

(smijeh) Ovako: iza znači fakulteta uz fakultet i praksu u srednjoj školi, uz pauzu, sam radila u jednoj parfumeriji u gradu Zadru. Tu sam stekla svoje prve samostalne novce da mogu krenuti u Rijeku na fakultet. U međuvremenu sam znači kad bi završila predavanja iii učenje radila kod obitelji u Njemačkoj. Eeee tri godine sam radila uuuu... Tri godine sam odlazila u Njemačku da usavršim jezik ali i da nešto naučim. Radila sam kod jednih Grka u restoranu kao pomoćni djelatnik. Kad sam sve to završila i kad sam se vratila dobila sam posao u XXX [naziv prodajnog centra]. Vodila sam dječji dućan XXX [naziv dućana] i tu sam stekla iskustvo što se tiče trgovine. Nakon toga sam dobila posao naaa zračnoj luci Zadar kao samostalni voditelj trgovine u duty-free-ju. Iza toga sam se odlučila na samostalni rad, a to je da položim za agenta nekretnine i to od 2002. uspješno radim. (...) Eeee dobila sam svug... Mislim da Vam je XXX [naziv firme], on Vam je inače bio na neodređeno i tako su nas tretirali. Svako tri ili šest mjeseci. Više se ne sjećam. Zračna luka mi je isto tako za šest mjeseci, onda su mi ponudili za stalno. Međutim ja sebe više tu nisam vidjela. Moj doseg je bio nešto više i dalje jer sam svjesna da to mogu. S6

Znači to je bilo uglavnom u ugostiteljstvu. Znači, restoran kod rođaka. To je bilo neki početak. Znači, kad se škola završi nas je bilo puno tako da san morala bilo što znači odma. Tako da san to prvo. Posle san se pribacila u XXX [naziv grada]. Tamo san u hotelu XXX [naziv hotela] san jedno vrime rad'la. Ali tamo je sve znači od sobarice do konobara do recepcionera znači apsolutno sve. Posle toga je bila trgovina znači XXX [ime trgovine], posle toga... A joj bilo je svašta. Od čišćenja brodova do XXX [ime trgovačkog lanca] i sad čišćenja apartmana iiiii tako. Svega po malo, a svašta. Prodavanje divlje loze, svašta, svašta. Stvarno ne mogu se sad svega ni sititi. Baš svašta.

(...) Pa na određeno je to uglavnom bilo. Malo se produži, ali uglavnom je to sezona bila. Većinom. Sezonski [sam radnik]. Da, da, većinom. S8

Zbog različitih radnih prilika i iskustava sugovornice su često koristile usluge Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Ocjenjujući svoje iskustvo s navedenim javnim servisom sugovornice kritiziraju njihov rad ukazujući na socijalne, administrativne i ekonomske neprilike s kojima se suočavaju. Pri pronalasku posla oslanjaju se na mrežu poznanstava ili na vlastite sposobnosti. Prema iskazima sugovornica moguće je uvidjeti kako se njihova očekivanja o radu javnih ustanova razlikuje od stvarnog rada što izaziva nezadovoljstvo. S obzirom da u mjestima stanovanja nema vrtića ove žene nemaju kome ostaviti djecu kako bi se redovito javljale na zavod za zapošljavanje zbog čega prestaju koristiti usluge navedenog javnog servisa.

Eeeee javljala sam se godinama. Nikad me niko nije upita na tom zavodu što i kako, samo su postavljali zahtjeve neke svoje, da biiii eee me zvali jednom prilikom i eeeee da li ja radila? I ja govorin što vi nudite, nakon jedno sedamnaest-osamnaest puta ja njih pitan što vi nudite? Paaaaa Vi imate srednju školu! Pa ja govorin, pa što ima ulogu to što ja iman srednju školu. Kao čistačica! Pa ja govoin pa što je čistačica biti loše?! Kakav takav posa ako je dobro plaćen, zašto ne? I to je onda su nas eeeee kao morali smo dolazit na neke razgovore, a kad te zovu da dođeš? U podne! Što san ja rekla ženskoj voditeljici koja je doli. Pravnica je! Ja mislin, pretpostavljam da je pravnica bila. Ona govori da šaljemo molbe, da je i nju nekooo, da je i ona primljena tako. Reko možete to obisit mačku o' rep! Ja govorin da Vi niste imali vezu nikad Vi odi ne bi radili, mlada damo, reko. Nemojte onda od nas budale baš pravti. Ako smo ne školovaniji od Vas, onda nismo munjeni! To je, Vi ste imali vezu pa ste došli ovdje. Niste jedina pravnica u Zadru, pa da su baš Vas primili! A reko dvadeset pozovete, nas sve nas, evo ovde, ja govorin, sad trideset. Vi ste nas zvali da mi dođemo u podne! Nit ste nas pitali da li imamo prijevoz? Imamo li za prijevoz, jer ljudi nemaju od čega živit i zovete nas kad nemamo autobusne veze. Jer nema svako osobno auto, pa da će ga neko odvesti, baš sam navela, ja nemam vozačku! Mora me muž dovesti, ili sin, ili ćer ili bilo 'ko drugi, a ima ljudi koji nemaju! Ali vi, vas to nije briga vi samo sebi se prilagodavate i prema sebi... to radite. S4

Eeee jesam iz početka. Znači, to sam koristila od završene srednje škole pa dok mi prvo dijete nije napunilo tri godine. Onda san odustala zato što san ono često javljanje. Ja se više ne sićan točno kakva su pravila i dalje. Uglavnom su se uvela pravila koja meni nisu odgovarala. Ja bi trebala sa diteton znači do Zadra, onda tamo na to savjetovanje. Nemam kome ostavit dijete, a onda ako opet zovu na nekakav posao. Aj za sad me nisu, nisu me u stvari nikad ni ponudili nešto, ali kao i da su ponudili neman di sa diteton. Ono, vrtić nemamo. Posa koji bi ponudili opet ne bi vjerovatno pokriva, vjerovatno... Ovaj nećemo o tome (smijeh). Ne, ovaaaaj praktički možda bi bio nekakav dućan ili nešto di ne bi pokrilo se putni troškovi i vrtić. Znači, plaća bi pokrivala to. Nije mi bilo smisla ostajat i čekat takav posao zbog kojeg ne bi imala nikakve računice.(...) Ne, ne. Nisu nikad [zvali za posao] S7

Radna svakodnevnica ruralnih žena koje su sudjelovale u istraživanju, kako je same opisuju, ispunjenija je nego kod urbanih žena. Osim poslovnih obveza dan ovih žena ispunjen je obvezama unutar kućanstva koje se nerijetko odvijaju i vikendom. Iako život unutar ruralnog područja ističu kao poželjniji s naglaskom na ekonomske pogodnosti koje proizlaze iz mogućnosti bavljenja poljoprivredom, često im to stvara dodatni posao. Ljeto je posebice istaknuto kao razdoblje najintenzivnijeg rada tijekom kojeg uz kućanske obveze dolazi i sezonsko zaposlenje, pojačane potrebe poljoprivrednog dobra ili iznajmljivanje apartmana. Dakle, radna svakodnevnica ovih ruralnih žena obilježena je višestrukim opterećenjem koje proizlazi iz očekivane uloge skrbnice, poslovima unutar kućanstva i poljoprivrednog imanja, dodatnih poslova iznajmljivanja te formalnog zaposlenja.

A vako eeeee... Uuuu proliće kad krene trgovina na primjer, tad se dignem u šet, pet i po- šest. Napravin po kući što triba da bi olakšala nevisti, jer ima malu bebu. Napravin po kući što triba uz dogovor što ćemo, kako ćemo. Nekad i skuham ručak prije nego oden, kad se pravi šug iliinii nešto što ja eee već kuvan od davnije, a ona to još nije... mlada je. A ona kuva ono što vi mladi danas kuvate sa vrhnjem ovo, ono. To ja volin, ja to obavin. I onda, eeeee ao triba rastren robu, pokupin robu i to. Sredin svoju sobu, operen kupatilo, zahod, ako triba to i onda iden na kiosk di prodajen. Buden cili dan doli, oni mi donesu ručak, ručan i onda iden kući. Pridveče sedan i po- osan i dođen kući lipo što triba. Otušran se i iden spavati. To je moj radni dan sad ovako kad je sezona, a na proliće isto

dignen se ali iden onda u plastenik. Radin tamo, sijen, rasađivan, i tako. Sad, sad evo ima' ćemo ovo cviče grobno, krizanteme, multiflore i to u sedmom misecu rasadimo i onda svaki dan moraš dva - tri put zalivat i tako to. (...) A liti je isto ko i u proliće, dok je kod trgovine ja moran doli ići. (...) Eeeee počme sada u četvrtom misecu [razdoblje trgovine], a traje do jedanajstog miseca. (...) Nije, nije [produžena sezona] ... mislin... to ti je uvijek tako. Ja proizvodim biljke! I sada na primjer eeeee prodajen rasad, ukrasne grmove, cviče i to. Onda slijedi iza toga eeee dio povrće. Ubaci jedan dio povrće, masline i sve što iman druge biljke. Onda iza toga dolaze multiflore i to grobno cviče i onda je kraj sezone. Iza u jedanajstom misecu se završava. I počinje opet, mi počnemo odma sezonu sijanja u prvom-drugom. Početkom drugog! Znači počinje sezona sijanja, radovi u plastenicima, ovo, ono... Punjenje u kontejner, rasađivanje to je održavanje tih biljaka i sve ono sad što.. Imamo dosta na primjer u osmom misecu... (...) Posla! Jer onda rasađivamo biljke koje ćemo eeeeeee... Sadimo biljke koje ćemo rasađivat u drugom misecu, prvom misecu u stvari krajem prvoga. I onda te biljkeeee tad i ukrasno cviče to rasađivamo u prvom i prodaješ odma u četvrtom. Tako da je to sve jedan krug! (...) I zimi, i zimi [se radi]! Mi samo baš na primjer kad je studeno, onda ne nemaš što tražit ako ledi vani. I biljke onda. Moramo te biljke zaštićivat to grijanje upalimo u plastenicima i to. (...) Tokom radnog tjedna radim najviše u prodaji iii ako proizvodim. Zavisi koje je razdoblje. Vikend koristim za pranje, robe, peglanje, slaganje, čišćenje, generalno više kuće i to. S4

Eeee (smijeh). Puno toga ima. Dizanje od prilike pet i trideset do šest sati. Spremanjeeeeeee moja znači osobna higijena, pa idemo na pripremanje doručka zaaa za supruga, sinaaaa.. Trenutno i moja mama živi, koja je bolesna, s nama i ovisna o meni dvadest četiri sata. Značiii, doručak iza toga buđenje malenoga. Eeee suprug se u to vrijeme već digao. Spremanje njega, davanje doručka i tada preuzima moja svekrva. Isto tako i moju mamu dok ja do sedam i trideset obavim sve. Spremin se i idem na posao cili dan. Moja večer završava sa spremanjem ručka, ako je u nemogućnosti svekrva da spremi ja nam spremim za sve nas. Ako ne, onda ona to obavlja. Idem na posao. Na poslu sam znači aktivna od prilike trinaest-četnaest sati, ovisi o tome kako sebi organiziram dan. Dođem doma i ondaaaa ručamo svi skupa. Oni već ručaku u podne, jer težački ručak je u podne. Kad sam sama... Kad dođem s posla znači ručam u četrnaest sati. Vidimo što je se napravilo do tada, oni doma, ja na poslu i onda idemo raspodjela poslova. Što je meni za napraviti, zavisi sve od godišnjeg doba, od dana i onog što jeee, što je u planu za

napraviti. Posvetim vrijeme sinu i onda poslovi po kući koji jesu i pisanje sutrašnjeg plana za posao. Meni to oduzme dosta vremena, zahtjevan je iiii... Provođenje vremena, do odlaska na spavanje, sa suprugom i djetetom i to je to. Svekra i svekrvon i idemo leći.(...) Eeee postoji. Znači, od ponedjeljka do petka sam vezana za svoj posao s tim da i ovo što je na OPG-u sve treba obaviti. Suboton san na tržnici, na seljakčkoj tržnici. Tu Prodajna parola ispred XXX [naziv centra u Zadru] gdje prodajem proizvode koje mi uzgajamo na OPG-u skupa sa suprugom. Nedilja je isključivo dan za odmor. Ono što sam rekla, posjet crkvi, zajednički ručak i onda posjeta obitelji ili dolaze prijatelji ili mi odlazimo negdi družimo se i to je to. Razlika je. Ljeti nam dođe obitelj koja nam je iz Varaždina i prijatelji koji su iz Gorskog Kotara. Imamo jako veliki krug ljudi. Mi zimi isto tako sebi odvojimo vrijeme kad odemo ovaaaj šest-sedam dana na odmor, jer fizički doslovno moramo se odmoriti, ne možemo stići. Eeee imamo i turizam u gradu. Znači, mom nasljeđenom obiteljskog kojeg sam ja dobila od oca, apartmanu imamo goste. Taj dio isto radim turizam, dočekivanje, check in, check out gostiju i vođenje kopletnoga ovaaaj brige o gostima. (...) Liti je špica, sezona kada nama svi usjevi tj. sve ono što je berba plodova dolazi, sazrijeva i eeee obrađuje se. Upravo ovu zimnicu da bi dobili. Znači, prodajemo svoje veće i povrće u direktnom kontaktu s kupcima eeee imamo svoje kupce na području Gorskog Kotara znači od Delnica do Broda na Kupi i Zadarska seljačka tržnica. Imamo i organiziramo ljeti radimo od 1.6 - 1.9. opskrbu kupaca jedan put tjedno eeee sistemom košarica na vrata. Znači, kupci nam naruče sve ono što mi tjedno objavimo i po narudžbama značii isporuku radimo njima na vrata. Znači, pripremamo zimnicu preko ljeta da bi plasirali već od jeseni do ranoga proljeća. To nam uspješno ide. Evo prvu godinu sam rekla da smo to radili i da želimo nastaviti dalje to usavršavati jer nam je potražnja.. Kupci su to prepoznali, kvalitetu i to nam traže. Recimo ajvar, grah salata, pinđur, punjenu papriku, filete paprike i puno toga. Ono što imamo u svom OPG-u značiiii što proizvodimo povrća i voća to i plasiramo. Radimo naš proizvod. (...) Zimi malo manje ima posla. S tim da smo eto malo više na sajmovima, više smo u kontaktu s kupcima i isto tako tržnica isto radi. S tim da imamo, ne možemo proizvoditi tristo osandeset pet dana u godini. Budu pauze znači kad je sjetva i kad se sadi. Kad je vrijeme sadnje tad je nama i odmor jer je puno manje posla. (...) Od dvanajstoga do drugog mjeseca [ima manje posla]. (...) Tad se pripremamo za ono što nas čeka ljeti. Znači, isto se radi ali puno, puno manje. S6

Opisujući mogućnosti zaposlenja žena iz njihova mjesta sugovornice daju jasniju sliku lokalnog tržišta i njegovih zahtjeva. Naime, prema izjavama sugovornica, žene u ruralnom području suočavaju se s ograničenim prilikama pri zapošljavanju. Najčešće su im dostupni sezonski poslovi s nepovoljnim ograničenim ugovorima što narušava financijsku sigurnost već marginalizirane skupine ruralnih žena. Poslovne prilike često se ukazuju izvan mjesta stanovanja što nameće potrebu mobilnosti žena. Iako lokalno tržište ne može zadovoljiti radne potrebe na ruralnom području ukazuje se prilika za sudjelovanjem na tržištu rada unutar specifične regionalne grane turizma. Sugovornice budućnost ruralnog područja vide u razvoju poljoprivrede.

Paaaa... Mogu ti reći da su nikakve. Sezonski nešto žena ode radi, par njih ima za stalno... Ovo sve drugo slabo... Poljoprivreda i to, ako koje oće jer od ove poljoprivrede, pa sad bilo koja. Na primjer maslinarstvo ili vinogradarstvo ili povrće ili bilo što, može se živiti! Samo ako ćeš voditi računa o tome, eto! I ako ti priroda bude naklonjena jer ako ona nije naklonjena onda nema ništa. Aliii te mlade žene nemaju šanse! S4

Eeee moje je osobno mišljenje daaa onaj tko hoće živjeti i raditi u ruralnom dijelu može ostvariti za svoju obitelj puno. Zemlja stoji neobrađena. Puno toga stoji, vapi, a ljudi doslovno bježe u grad. U gradu eee to je ono što im se nudi je posao i automatski oni svoj život mijenjaju. S tim da odlaze u podstanarstvo i da rijetko 'ko ima svoje stambeno pitanje riješeno. Žene iz općine XXX [naziv općine] su vezane za grad Zadar. One koje ne rade ili su vezane za obitelj. Znači, odgajaju djecu i to je to. (...) Ne postoji [druga mogućnost zaposlenja izuzev poljoprivrede]. Znači jedan dućan, jedna trgovina koje mislim da ne može primiti, nas je sto pedeset i nešto po zadnjem popisu. Od toga sigurno ima jako veliki broj žena pa mislim da ne može zadovoljiti potrebe radna mjesta, jednog malog mjesta. Općina ne može nuditi toliko toga. S6

E sad sve to ovisi. Ja jedino mogu sa svog stajališta reć'. Mislim prvo i osnovno što je da moraš imati auto. Bez obzira znači bilo to četiri kilometra udaljeno, bilo dvadeset i dva kilometra, moraš imat auto. Da je bilo kakva smjena uvik ti to auto treba, a mislim da mogućnosti su dobre. Mi smo turističko misto i uvik se tu da naći posla nema veze ali što

se mene tiče to osobno nije problem. Ni do grada ni okolica, ali postoji tu žena što nemaju te mogućnosti, a oće radit. Tako da sad meni nije problem. S8

Tradicionalne podjele uloga u obitelji na ženu gledaju kao skrbnicu djece i starijih. S obzirom da su i same sugovornice tijekom intervjua često isticale svoju skrbničku ulogu u obitelji dostupnost socijalnih servisa uvelike utječe na svakodnevnicu žena. Sugovornice prepoznaju značaj socijalnih servisa, no nemaju im sve jednak pristup. Domovi za starije ne nalaze se u mjestima stanovanja, nego u obližnjim mjestima i/ili gradovima za što je ovim ženama potreban automobil. Slično je i s vrtićima. S obzirom da su vrtići često izvan mjesta stanovanja sugovornica trošak prijevoza i usluge vrtića premašuju kućni budžet njihovih obitelji, stoga su žene u srednjim godinama s mlađom djecom često prisiljene odbijati poslovne ponude i ostajati doma. Naime, i kada je vrtić dostupan, sugovornice ističu loše uređenje radnog vremena.

Eeee vrtić ima za djecu tu ima...(..) Nema [doma za starije]! A čuj vako [doma za starije] ima, eeee XXX [naziv mjesta] je ka' najbliži, imaju XXX [naziv mjesta], ima XXX [naziv mjesta] sad. XXX [naziv mjesta] je kao najbliži kao privatno i onda malo je teže do toga doći. (..) Je [zadovoljna sam vrtićem u mjestu] ali... on malu tu... po mome uopće...(..) Drugo je sad mojoj nevisti kad san ja tu. Jer oni rade od 7 do 13 (smijeh) tako da sve žene koje su zaposlene ka' moja nevesta u dućanu, sad recimo da radi puno radno vrime ne znan šta bi morala bi uvijek nekog tražit da joj ide po dite dok ona dođe, ali...(..) Naravno da bi tribalo [produžiti radno vrijeme]. Kako ćete za ove žene koje su mlađe koje radu. Jer ima negdi neka recimo i nastavnica, neka radi vamo, neka tamo znaš ono, možda bi dobro došlo S3

Moram reći nikakva [pouda vrtića i domova za strije]. Nezadovoljavajuća. Mi smo očekivali da će vrtić proraditi u općini XXX [naziv općine]. Nije! Dijete smo upisali eee uuuu dječiji vrtić XXX [naziv vrtića] podružnica u XXX [naziv dijela Zadra] i svakodnevno ga moram voziti. (..) Sedamnaest kilometara [mi je udaljen vrtić]. Znači, nama od dnevno tako do samog grada treba petnaest i još dva kilometra dok prođeš znači dok prođeš gužvu do samoga XXX [naziv dijela Zadra] (..) Eeeee kaotična [je ponuda

domova za starije]. Jednostavno je nema zato smo možda zbog obiteljskih razloga i zbog svega eee ne želimo dati mamu u dom. Ja sam sigurna da mi imamo to pravo s obzirom na njenu tešku dijagnozu. Ja mislim da je njoj puno zgodnije i bolje s nama zato se svi skupa žrtvujemo, ali vjerujemo da ima razlog zašto. S6

Katastrofa (smijeh)! Jednostavno nula! (..) Nema, nema vrtića, nema dućana, nema kafića, nema igraonica, nema igrališta, apsolutno nema ništa! (..) Ni dom za starije, ništa. (..) Eeeee znači, mislim da je [najbliži vrtić] XXX [naziv mjesta] ili tako nešto, aaaaa ja sam znači vodila svoju dicu na XXX [naziv dijela Zadra]. (..) Mislim da je to XXX [naziv mjesta][najbliži dom za starije]. S7

U kontekstu ocjenjivanja položaja žena u ruralnim područjima u kojima žive, sugovornice često ističu prednosti života na selu posebice naglašavajući mogućnost bavljenja poljoprivredom, te dostupnost zdrave prehrane. No, zbog ograničenih usluga socijalnih servisa unutar ruralnog područja kao i nedovoljne ponude radnih mjesta život unutar ruralnog područja nezamisliv je bez automobila. U svojoj procjeni položaja žena sugovornice argumentiraju nepovoljne uvjete za starije manje obrazovane žene kao i (ne)svjesno podržavanje tradicionalnih shvaćanja rodnih uloga. Zanimljivo je primijetiti kritički ton sugovornica koje upućuju na neaktivnost samih žena u procesu poboljšanja vlastitog položaja, te njihov apel ženama da se pokrenu. Sugovornice primjećuju svojevrsni odmak od tradicionalnog shvaćanja rodnih uloga kod mlađih generacija.

Pa ja mislin da žene nisu uopće zakinute, što se tiče....eee jer im je sve... Zadar je... što se tiče Zadra, Zadar je nekih 10 km, znači mogu si sebi priuštiti... Čak mislim da je po mome ovdje bolje živiti na selu nego u samom gradu, jer eee što se tečeee, znači sebi mogu priuštiti sve od poljoprivrede, od uzgoja, od domaćih životinjaaa, od poljoprivredeee, zatim eeeee mislim da žene koje žive u mom mjestu imaju bolju, boljuuuu skrb i što s tiče same djece. Što se tiče iii Zadar jeee Zadar nije daleko, znači 10 km. Ono sve im je pri ruci a opet suuu imaju svoj mir imaju svojuuu što u Zadru ne bi imali u ovoj vrevi pogotovo u ljeti. S1

Aaaaaa znaš kako je 'ko vozi auto, može se snać, a 'ko nema auto može sve zaborav'ti (smijeh), nema grada, nema izlaska, nema ništa, autobus slaba veza nikakva, nikakva! S2

Položaj žena...Paaa mislim da su žene... Ah to previše gledam iz perspektive moje, jer sam ja mlada, a mislim da su mlade žene zapravo ravnopravne muškarcima. Starije možda ne jer tamo je neko tradicionalno mišljenje. Ono: budi žena, kuhaj, i tako to. Brini se za djecu mi ćemo muškarci odlučivati o svemu! Kod naše populacije nije baš tako, onda mi nemamo baš jaku želju za nekakvim udruživanjem ili nekakvim zajedničkim radnjama pošto su muškarci... Tipa ono oni su onako čoporativno jači jer se druže na nogometuuu, kartaju ili slično. Dok su žene onako malo drugačija bića, nećemo se da družimo skupa. Možda da smo skupa bi se borile za veća prava, mogućnosti nekakve, ne znam... Realizaciju nekakvog plesa ili nešto... Ali mislim da je to sasvim ok. Da smo mi jedna ono vrsta dobra sredina. (...) To su neka druga odgajanja, neki drugi svjetovi eeee drugačija su to bila mišljenja o položaju muškarca, žene i obitelji i to i dan danas nekako vrijedi. Dok ove nove generacije su malo drugačije. Ipak je tu globalizacija odradila svoj dio iii ovaaaaj... Sad smo obrazovanije puno sa visokim školama, tako da imamo dovoljno nekako nekakvih znanja, da znamo ono što možemo, a što ne možemo i da nam ne može netko tko nije nekako na nivou našem, kažem obrazovnom ili bilo kakvom nivou. Ne može nam reći da nam tu nije mjesto ako mi znamo da je. (...) [kad sam spomenula tradicionalna mišljenja] Paaa najviše [sam mislila] na mišljenje muškaraca, ali mislim s tim uvijek ima naravno i žena, kojima je netko davno, ne mogu reći isprao mozak aliiii... Nametnuo mišljenje da žena treba biti eeee to što treba biti iii one su u to uvjerene iako iiii zapravo i druge žene, kad one vide druge žene da se ponašaju drugačije smatraju da to nije u redu, a zapravooo ovaaaaj možda one nisu. Zapravo postavlja se pitanje što je zapravo ispravno. S5

Kod pitanja identiteta sugovornice svoju interpretaciju ruralnih žena grade oko lokalnog porijekla i ekonomskih prednosti života unutar ruralnog područja, te mogućnosti bavljenja poljoprivredom. No, iz dublje analize odgovori sugovornica svjedoče o promjeni stratifikacijskog i društvenog položaja ruralnih žena. Sugovornice primjećuju kako je ženama prije bilo teže, da su bile ugnjetavane i zakinute za razliku od današnjeg vremena kada im se nudi mogućnost zaposlenja. Naime, specifično lokalno tržište u kojem dolazi do razvitka

turizma pruža, uz mogućnost bavljenja poljoprivredom, dodatna radna mjesta za žene. Stoga je moguće govoriti o izlasku ruralnih žena iz privatnog u javni patrijarhat. No, ruralne žene i dalje ostaju preopterećene poslom. Osim u kućanstvu i na radnom mjestu žene sudjeluju i u radovima na poljoprivrednim imanjima. Ruralnim ženama nedostaje socijalnih i kulturnih događanja, usluga socijalnih servisa, a u nekim slučajevima čak i trgovina, što je rezultiralo odlaskom mladih u urbana područja. Iako sugovornice o ruralnim ženama govore unutar diskursa lokalnog porijekla, često se i same ne osjećaju tako. Naime, sugovornice vlastiti identitet ne smatraju ruralnim jer je njihovo mjesto stanovanja blizu urbanog središta, argumentirajući kako je to zapravo predgrađe grada Zadra, a ne ruralna sredina.

Mislim da je , da je to prednost danas, prednost živjeti na selu. Iz razloga što eeee nije to više 'ko što je nekad bilo. Da su žene koje žive na selu da su zakinute, zapravo one su u prednosti, imaju prednost baviti se i turizmom, iznajmljivati i prodavati svoje proizvode koje oni, eee, koji oni eeee proizvode na svom imanju. Tako da mislim da je to danas prednost, a ne da je žena zakinuta zato što živi na selu. S1

Pa meni je to lipo [ruralna žena]! Jer meni je.... Ja san živila u gradu doo trideset, osandeset iiii, tridesete godine. Živila san u grdau, odgojena san u gradu, nisam rođena ali sam odgojena u gradu. Probala sam život i u gradu i na selu. Ovo sada što je.... Kada san se doselila ode osandeset šeste..... Paaaa... Nije bilo trgovina, nije bilo ovoga, nije bilo onoga, a sad ti je sve na dohvat ruke. Ti centri su svukuda. Svako selo skoro centar ima, znači ne moran gravitirati prema gradu doli da moraš baš ići u grad. Meni je život na selu jako lip. Jako lip! Družiti se i to. Samo što je, kažen ti, dice je malo i svi odlaze u grad, a u gradu opet ništa! Baš ništa! (...) Ne [ne smatram se ruralnom ženom]! (...) Ja, na primjer, smatram sebe eee stanovnikom predgrađa Zadra! Mi jesmo predgrađe Zadra! Zadarski je tu do izlaza na XXX [naziv dijela Zadra], ove kuće zadnje prema nama. Znaš kol'ko ima odavde do Zadar? Ima pet – šest kilometara. Znači mi smo predgrađe i XXX [naziv grada] i Zadra. Ništa nije strašno! Družiš se... Mislim sve su ti opcije otvorene. Možeš di očeš, nije daleko ništa. Dica su, po meni, na selu puno slobodnije i bolje žive nego u gradu. Stisnuti su svi! Malo 'ko da ima stambenog prostora, a to su ti kojima su roditelji prije rad'li, pa dobro... Ali sad mladi bračni parovi, ne! S4

Aha! Ruralne, seoske žene. Paaa gledajući iz svoje perspektive to je samo jedna osoba koja živi u ruralnom području, a ne u gradskom. Ima sve što ima jedna gradska žena. Eee grad je relativno blizu za sve ostale potrebe. Mi na ruralnom području imamo sve što nam treba. Od dućana, veterinara, oooood poljoprivredne ljekarne, zubara... Tako daaa, nama je malo kad potrebno dolaziti u gradsku sredinu. Ruralna žena se samo razlikuje od gradske žene što ima malo više posla. Njezin dan je puno ispunjeniji nego eeee gradske žene. Gradske žene se možda malo više šetaju kroz grad i piju kave, dok jedan ruralna žena... Eeeee.. Paaa znači [urbana žena] nema vrt. Ne treba kositi travu, zalijevati vrt i tako dalje. Eee onda nema ni svoj vrt, pa da sadi pamidore, papriku, lubenice i slično. Pa iz toga razloga mislim da mi imamo više posla oko kuće, puno je veća nego stanovi. Znači više se ima i za čistiti i tako dalje i tako neke razno razne stvarčice koje ćeš češće napraviti nego neko u gradskom području. Naravno, ne govorim o ljudima koji imaju kuće u gradskom području, nego baš mislim eee prostori u gradskom.. Stanovi i tako... Pa eto mislim da je razlika u tome što... Možda imaju malo više sadržaja. Kao, ne znam eeee idu na ne znam kakve stvari nekakve sportske rekreacije. Žene na selu malo manje, ali dosta je dobra rekreacija uzeti motiku paaa iskopati cvijeće i tako te neke stvari. (...) Smatram! Smatram se ruralnom ženom iako imam urbane poglede. Neovisno dal' grad je.. može i ruralno područje na neki način biti urbano. Ruralno urbano područje (smijeh)! Ovaaaaaj, smatram se jer živim tamo i sudjelujem u svim aktivnostima kao svaka jedna ruralna žena i uopćeee nee... Ponosna sam s tim i prije bi izabrala jedan dan za budućnost svoje obitelji da živi na ruralnom području. Lipše je, zdravije je za čitavu obitelj. Pogotovo za djecu nego gradsko. Naravno, ne bi bilo loše imati nekoo, nekakav stančić u gradu. Kadaaa, kad imaš puno obaveza da možeš ući i izać bez brige oko toga kako ćeš doći iii tako dalje. Ovooo mjesto u kojem živim je stvarno blizu grada iii stvarno dobro prometno povezano. Dosta smo razvijeni tako daaaa nemamo nikakvih problema oko toga. Moždaa neko u nekom tamo malo zavučenijem selu, koje je dosta udaljeno od nekih velikih urbanih sredina. Imaju malo više problema, mi smo praktički predgrađe ovaaja eee Zadra. S5

Prvim pogledom na interpretaciju sugovornica o identitetu žena i muškaraca može se govoriti o naporima žena prema nešto egalitarnijim odnosima. No, ukoliko se pomno iščitaju odgovori sugovornica svjedoče o tradicionalnim shvaćanjima uloga žena i muškaraca. Iako sugovornice ističu smanjenje diskriminacije između žena i muškaraca, njihovo shvaćanje još

uvijek (ne)svjesno podupire dominantan trend tradicionalnih muških i ženskih uloga. Naime, žene vide kao majke, kućanice, domaćice, ali i uspješne u karijeri. Dok starije sugovornice još uvijek svjesno podržavaju tradicionalne uloge muškaraca i žena, shvaćanja mlađih sugovornica upućuje na nešto ravnopravnije odnose. Obitelj ostaje u fokusu ruralnih žena bez obzira na dob.

A šta ja znam. Muškarac ipak je po meni, kao da ima višu, eeee ja to smatran po onome mome starinskog se držin, on ipak bi višeeee, briguuuu da je on ipak glava kuće, oću reći, ako je to tako ako krene k vragu onda je sve otišlo k vragu. Na primjer ovako ako ide sve normalo da se on više brine, kako će ovo, kako će ono a žena ga ipak podržava. Sve ne podržavaju neg' ona ode na svoju stranu, ali vako ko' šta je kod mene to je meni ok. Malo podržin ga u nekin stvarima i da to ne ide tako sve bi bilo u rasulu. S3

Općenito? Ovako moja draga, žena drži četiri kantuna kuće! Ne tri, nego četiri! Da bi nešto danas imala žena mora podmetniti dobro svoja leđa! (...) Ovako, detaljnije.. Žena mora vod'ti računa uz muža. Oni su slobodniji malo. Moraš ih u biti vod'ti, skrb'ti ako ih već stvoriš, moraš vod'tu računa o njima. Moraš o čistoći, o urednosti, o prehrani o svemu mora žena. (...) Muškarac vodi, ali ti moraš biti ta koja će... Jer oni suuuu...Muškarci! Tako kažem. Oni su muškarci, zaštićena vrsta! Jer ženi je puno teže u životu nego njiman. (...) Zato! Evo samo nosi ga devet mjeseci i rodi ga, to oni ne rade! To ti ne rade! Oni ne rade ništa drugo teže, ono jer oni su zaštićena vrsta! S4

Paaa za mene žena znači biti jednooo.. Jedna sposobna odlučna ee osoba, koja će ujedno brinuti o kućanstvu iii brinuti o svom mužu, svojoj djeci, ali ujedno i radit uuuu negdje gdje se može financirat. Na nekom poslu kojeg malo manje ili više voli, nije to sad bitno. Bitno je da doprinosi na više načina svojoj obitelji. Eeee a muškarac za mene... Uglavnom to je jedna osoba koja je isto jedan stup obitelji. Možda malo više radi neke fizičke poslove, alii ovaaaj.. Muškarac je malo više nekako ja to gledam kao nekakav mentalni stup koji će već onooo jednoj ženi eee... Ne brini se bit će sve u redu. Onda će žena na drugi način pokazat da podržava njega sa nekakvim svojim pomoćima i takoo. (...) Paa mislim zato štooo ja volim da je to tako. Znači ja osjećam da je to tako trebali

biti. Želim mu pomoć na svoj način. Želim imati obitelj. Želim biti podrška u obitelji, tako želim imati muškarca koji će za mene biti jak na nekim drugim područjima gdje ja nisam. Znamo općenitooo da je većina muškaraca emotivno malo jača ili malo manje pokazuje. Tako da eto tu radim neku razliku inače ne. Oni mogu dignut, ne znam, kantu sa drvima bolje nego mi, ali ovaaj i mi možemo pola kante! Pa po dva puta, tako da ovaaj bitno da smo mi njima podrška. Da se razumijemo, a posli lako ćemo se dogovoriti oko razno raznih stvari. Oko života općenito. S5

Mogućnost obrazovanja, posjedovanja vlastitog automobila i zaposlenja ruralnim ženama omogućili izlazak iz privatne u javnu sferu patrijarhata. No, već pri samom ulasku na tržište rada ove žene se susreću s neprilikama. Prema radnim iskustvima sugovornica ženama na ruralnim područjima dostupni su sezonski slabije plaćeni poslovi, posebice za starije slabije obrazovane žene, ali i mlađe žene sa završenom srednjom školom. Unatoč tomu sugovornice pokazuju raznovrsnost u vještinama koje posjeduju obavljajući više različitih poslova. Pri pronalasku posla sugovornice gube vjeru u djelovanje javnih servisa, te se oslanjaju na vlastitu mrežu poznanstava. Prepoznaju socijalne, administrativne i ekonomske neprilike s kojima se suočavaju prilikom ulaska na tržište rada. Naime, višestruko opterećene u svojoj radnoj svakodnevnici ove ruralne žene osim formalnog zaposlenja vode brigu o kućanstvu, brinu se o djeci i starijima, obavljaju razne poslove na obiteljskim poljoprivrednim te se dodatno bave poslovima u turizmu. Opisi sugovornica o mogućnosti zaposlenja žena na ruralnom području daju širu sliku lokalnog tržišta. Iako zbog malog broja sugovornica nije moguće generalizirati da se iščitati kako lokalno tržište ne zadovoljava radne potrebe ruralnog područja. Izuzev nepovoljnih sezonskih ugovora koji im se nude često se događa se su ponuđeni poslovi izvan mjesta stanovanja što povlači druge probleme s kojima se žene susreću. Nedostatak socijalnih servisa unutar mjesta stanovanja između ostalog nameće ženama ulogu skrbnice. Mlađe žene s malom djecom moraju odbijati poslove i ostajati unutar privatne sfere. Sugovornice posebice prepoznaju nepovoljne uvijete zaposlenja za starije manje obrazovane žene. Dublja analiza odgovora sugovornica o pitanju identiteta svjedoče o promjeni stratifikacijskog i društvenog položaja ruralnih žena. Sugovornice primjećuju kako je ženama prije bilo teže, da su bile ugnjetavane i zakinite za razliku od danas kada im se nudi mogućnost zaposlenja, no ove žene još uvijek ostaju opterećene očekivanim ulogama i aktivnostima koji proizlaze iz privatne sfere patrijarhata. Iako sugovornice ističu smanjenje

diskriminacije između žena i muškaraca, njihovo shvaćanje još uvijek (ne)svjesno podupire dominantan trend tradicionalnih muških i ženskih uloga.

Tradicionalno shvaćanje muško – ženskih uloga, rad u kućanstvu i briga o djeci i starijima obilježavaju privatnu sferu biografija ruralnih žena koje su sudjelovale u ovom istraživanju. Iskorak prema javnom patrijarhatu pruža im se u obliku obrazovanja, ali već i pri samom ulasku u obrazovni proces ove žene su ograničene. Unatoč već spomenutim očekivanim skrbičkim ulogama i brige o kućanstvu ruralne žene aktivno sudjeluju u stjecanju obiteljske imovine, no ona i dalje ostaje u rukama muškaraca. No, nešto egalitarniji odnosi u donošenju odluka oko kućnog budžeta, mogućnost obrazovanja i zaposlenja predstavlja prijelaz iz privatnog u javni patrijarhat.

Odluke donesene unutar privatne sfere čiji ishodi imaju utjecaja na djelovanje ruralnih žena u javnoj sferi predstavljaju mješavinu ovih dvaju oblika patrijarhata. Ruralnim ženama današnjice dostupna je tehnologija pomoću koje im je omogućeno stjecanje novih znanja i vještina. Svojom (ne)zainteresiranošću da daljnji rad i razvoj utječu na vlastitu participaciju unutar javnog patrijarhata. Izuzev tehnologija, ruralnim ženama je pružena mogućnost samostalnog kreiranja svojeg slobodnog vremena, no aktivnosti koje se protežu unutar njega su često samo nastavak aktivnosti kojima se žene bave unutar privatne sfere. Mješavina patrijarhata očituje se i kod pitanja dodatnog prihoda, pa tako sugovornice dodatnu zaradu vide kao dodatak obiteljskom budžetu umjesto kao vlastitu zaradu. Prepreke poput nedostataka obrazovanja, financijske sigurnosti te nedostatak socijalnih servisa ostavljaju želju za daljnjim poslovnim razvojem samo na razini ideje. Ruralnim se ženama pruža mogućnost djelovanja unutar javne sfere, posebice putem obrazovanja i zaposlenja ali ne i potpuni izlazak iz one privatne.

No, već pri samom ulasku na tržište rada ove žene se suočavaju s novim neprilikama, posebice one starije životne dobi, ali i mlađe žene sa završenom srednjom školom. Dostupni su im samo sezonski slabije plaćeni poslovi. Pri pronalasku posla oslanjaju se na vlastitu mrežu poznanstava, dok u djelovanje javnih servisa gube povjerenje. Osim formalnog zaposlenja ove ruralne žene vode brigu o kućanstvu, skrbe o djeci i starijima, obavljaju razne poslove na poljoprivrednim obiteljskim gospodarstvima i bave se turizmom što ih čini višestruko opterećenima. Lokalno tržište, prema izjavama sugovornica, ne zadovoljava poslovne potrebe ruralnog područja, stoga su žene primorane tražiti poslove koje su često izvan njihova mjesta stanovanja. Sugovornice svjedoče o promjeni stratifikacijskog i društvenog položaja žena na bolje. Unatoč smanjenju diskriminacije između žena i

muškaraca, (ne)syjesno podupiranje tradicionalnih muških i ženskih uloga još uvijek ostaje dominantno.

7. Zaključak

Prava, slobode i jednakost zajamčena su zakonskom regulativom svima, što je jasno istaknuto u mnogim pravnim aktima kao što su: Ustav Republike Hrvatske (2010/2013), Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacija žena (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW, 1991), Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1997), Zakon o ravnopravnosti spolova (2008), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2009), Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (2014), Zakon o radu (2015), Zakon o suzbijanju diskriminacije (2008), Obiteljski zakon (2015), Kazneni zakon (2015), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji(2009), Nacionalna politika za ravnopravnost spolova od 2011-2015, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje 2013-2016, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011-2016, Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010-2013 i Strategija za ravnopravnost spolova vijeća Europe od 2014-2017.

No, integracija navedenih pravnih akata unutar društva zaobilazi marginalnu skupinu ruralnih žena. Naime, ruralne žene u hrvatskim selima suočavaju se s ograničenim mogućnostima obrazovanja, nedostatkom socijalnih usluga, njihov je rad na poljoprivrednim imanjima često neplaćen i necijenjen. Rodna podjela rada, skrb o djeci i starijima i uloge u obitelji otežavaju ovim ženama pristup zapošljavanju, obrazovanju, pristup vlasništvu, informacijama i ostvarenju svojih prava. Unatoč željama za daljnje obrazovanje i usavršavanje žene u ruralnim područjima često nemaju te mogućnosti (Sinković, Đugum,ur. 2011). S obzirom da analiza utjecaja patrijarhata na društveni i radni položaj ruralnih žena uvelike ovisi o tradiciji, lokalitetu i socijalizaciji koje je nužno uzeti u obzir prilikom opisivanja društvenog položaja žena sa sela (Šikić-Mićanović, 2012; Barada, Čop, Kučer, 2011), nastaje potreba za istraživanjem različitih iskustava ruralnih žena u ovisnosti o lokalnim specifičnostima mjesta u kojima žive.

Primjenom koncepta rodnog poretka S. Walby postaje moguće proučavati niz društvenih struktura kojima muškarci izrabljuju žene i to kroz odnose javne i privatne sfere koje čine patrijarhat (Walby, 2005). Privatni patrijarhat u ovom kontekstu odnosi se na obiteljski rodni poredak koji se temelji na proizvodnji u kućanstvu, te predstavlja glavno mjesto radne aktivnosti žena čiji se rad i spolnost iskorištava od strane muškaraca. Od žene se očekuje da preuzme brigu o kućanstvu i kućanskim poslovima, te skrb o djeci i starijima. Odnosi nastali unutar obiteljskog rodnog poretka prenose se i u javni rodni poredak koji predstavlja

podređenost žena unutar struktura rada, države, nasilja, spolnosti i kulture (Walby, 2005). Osim promjena koje su prethodno opisane na rodne strukture, prema Walby (2005), utječu vrijeme i prostor. Povezivanjem strukture i biografije moguće je razumjeti utjecaj prošlosti na sadašnjost (Walby, 2005).

Koristeći koncept rodnog poretka (Walby, 2005) nastojalo se opisati živote ruralnih žena u specifičnom lokalnom kontekstu Zadarske županije obuhvaćajući javni i privatni patrijarhat, uz to da je tematska analiza podataka pokazala potrebu i za pojašnjavanjem mješovitosti ovih dvaju patrijarhata kao i njegov utjecaj na živote ruralnih žena Zadarske županije. Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako ruralne žene koje su sudjelovale u njemu žive na prijelazu iz privatnog u javni patrijarhat. Naime, osobne biografije sugovornica smještene su u privatni oblik patrijarhata kojeg određuju tradicionalna shvaćanja muško – ženskih uloga, rad u kućanstvu i briga o djeci i starijima. Tradicionalno prihvaćanje muškarca kao vlasnika obiteljske imovine lišava ove žene prava na imovinu u čijem stjecaju sudjeluju svojim radom. Ključnu ulogu i njihovim životima igra religija pomoću koje se održava dominantna trend poželjne norme udaje i majčinstva. Međutim prilika za izlazak iz privatnog u javni patrijarhat nudi se u obliku obrazovanja i zaposlenja, te aktivnom sudjelovanju u donošenju odluka oko kućnog budžeta.

Svojim odlukama koje su donesene unutar privatne sfere sugovornice utječu na svoje djelovanje unutar javne, što predstavlja mješavinu ovih dvaju oblika patrijarhata. Dostupnost tehnologije pomoću koje im je omogućeno stjecanje novih vještina i znanja kao i mogućnost posjedovanja vozačke dozvole nudi ovim ruralnim ženama iskorak iz privatne sfere patrijarhata. Ruralne ženama imaju priliku samostalno kreirati svoje slobodno vrijeme, no aktivnosti koje se protežu unutar njega su često samo nastavak aktivnosti kojima se žene bave unutar privatne sfere. Iako dodatni prihod može imati emancipacijski učinak ove žene ga vide kao dodatak obiteljskom budžetu umjesto kao vlastitu zaradu. Pokretanje vlastitog biznisa također predstavlja iskorak prema javnom patrijarhatu, no sugovornice prepoznaju nedostatak obrazovanja, financijske sigurnosti te nedostatak socijalnih servisa kao prepreke što želju za daljnjim poslovnim razvojem ostavlja samo na razini ideje.

Sudjelovanje unutar javne sfere patrijarhata za ruralne žene koje su obuhvaćene ovim istraživanjem nosi nove neprilike, posebice pri stupanju na tržište rada. Naime, sugovornice prepoznaju dob kao problem pri pronalasku posla, ali i mlađe sugovornice sa samo završenom srednjom školom nemaju mogućnosti stalnog zaposlenja već im se nude sezonski manje plaćeni poslovi. Radna svakodnevnica ovih ruralnih žena višestruko je opterećena. Osim

formalnog zaposlenja ove ruralne žene vode brigu o kućanstvu, skrbe o djeci i starijima, obavljaju razne poslove na poljoprivrednim obiteljskim gospodarstvima i bave se turizmom što ih čini višestruko opterećenima. Lokalno tržište, prema izjavama sugovornica, ne zadovoljava poslovne potrebe ruralnog područja, stoga su žene primorane tražiti poslove koje su često izvan njihova mjesta stanovanja što im nameće potrebu za mobilnosti. Sugovornice svjedoče o promjeni društvenog i stratifikacijskog položaja ruralnih žena današnjice na bolje. Unatoč smanjenju diskriminacije između žena i muškaraca, (ne)svjesno podupiranje tradicionalnih muških i ženskih uloga još uvijek ostaje kao dominantan trend. Ruralnim se ženama pruža mogućnost djelovanja unutar javne sfere, posebice putem obrazovanja i zaposlenja, ali ne i potpuni izlazak iz one privatne pa se može zaključiti kako žive na prijelazu iz privatnog u javni patrijarhat.

8. Prilozi

8.1. Protokol intervjua

Opća sociodemografska obilježja (sfera privatnog patrijarhata)

1. Koliko imate godina?
2. Od kada živite u ovom mjestu?
3. Koji najviši stupanj obrazovanja imate? Imate li želju za daljnjim obrazovanjem ili prekvalifikacijama?
4. Jeste li religiozni? Ako da, koliko često prakticirate vjeru?
5. Jeste li u braku? Imate li djece?
6. Živate li sami ili dijelite kućanstvo s više članova? Iz kakvog kućanstva dolazite, velikog ili malog?
7. Tko je vlasnik kuće u kojoj živite? Imate li Vi vlastite imovine? Ako da na koji način ste je stekli? Ako ne, zašto? Smatrate li to problemom?
8. Tko i kako donosi odluke oko raspodjele kućnog budžeta?
9. Kako su podijeljeni poslovi u kući? Tko je zadužen, i za koje poslove je zadužen?

Opći društveni položaj (sfera javnog patrijarhata)

10. Radite li? Gdje? Koliko dugo? Možete li mi ukratko ispričati Vaše dosadašnje radno iskustvo? Gdje ste sve radili, koliko dugo, da li ste bili prijavljeni? Koje vrste ugovora ste najčešće potpisivali (određeno, neodređeno)?
11. Da li ste koristili usluge Hrvatskog zavoda za zapošljavanje? Ako da, jesu li vas ikad zvali za posao?
12. Kako izgleda Vaš (radni) dan? Koje su Vaše obaveze? Postoji li razlika između tjednih obveza i onih preko vikenda? Postoji li razlika između ljetnog i zimskog dana?
13. Možete li ocijeniti kakve su mogućnosti zaposlenja žena iz Vašeg mjesta?
14. Kako biste ocijenili ponudu vrtića i skrbi za djecu i starije u Vašem mjestu?
15. Kako biste ocijenili položaj žena u Vašem mjestu?
16. Što za Vas znači pojam „ruralne“ odnosno „seoske žene“? Smatrate li se Vi ruralnom ženom i zašto?
17. Što za Vas znači biti žena, odnosno muškarac?

Osobna samostalnost (sfera privatnog i javnog patrijarhata)

18. Imate li računalo? Zna li se koristiti računalom?
19. Imate li auto? Zna li voziti auto?
20. Kako provodite svoje slobodno vrijeme? Jeste li aktivni u nekoj udruzi, političkoj stranci ili društvu?
21. Imate li (još) neke osobne izvore prihoda (osim posla) kao primjerice prodaja voća, povrća, stoke, prihodi od turizma, ...?
22. Jeste li ikad imali ideju ili želju za pokretanjem vlastitog biznisa/ posla?
23. Imate li što nadodati za kraj?

8.2. Izjava suglasnosti o sudjelovanju u istraživanju

Izjava suglasnosti o sudjelovanju u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju „Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije“ u svrhu izrade diplomskog rada na odijelu sociologije Sveučilišta u Zadru u provedbi studentice Kristine Alić

Sugovornica: _____

Studentica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju „Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije“ čiji su mi detalji i potrebne informacije prethodno objašnjeni.
2. Studentici dajem pravo korištenja podataka dobivenih intervjuom za istraživanje iz točke (1)
3. Izjavljujem da:
  - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno, te da se mogu bilo kada povući iz istraživanja bez ikakvog objašnjenja i povući sav materijal koji sam do tada dala
  - b) Razumijem da mi je zajamčena anonimnost i povjerljivost podataka koji će se koristiti samo i isključivo u svrhu ovog istraživanja
  - c) Sam upoznata kako će se intervju snimati diktafonom, potom transkribirati
  - d) Sam upoznata da svaki podatak iz intervjuja kojeg studentica koristi za potrebe publikacije neće sadržavati imena ili bilo koje druge karakteristike koje bi mogle upućivati na moj identitet
  - e) Razumijem da će podaci iz intervjuja (audio snimke i transkripti) biti pohranjeni na sigurnom mjestu na primjeren način

Potpis: _____

(Sugovornica)

Potpis _____

(Studentica)

Mjesto i datum: _____

8.3. Izjava o pristanku sudjelovanja u istraživanju

Obavijest o istraživanju

„Rodni poredak u životima ruralnih žena na području Zadarske županije“

Sugovornica: _____

Studentica: _____

Pozvani ste na sudjelovanje u gore navedenom istraživanju, pod vodstvom doc. dr. sc. Valerije Barada s Odjela sociologije Sveučilišta u Zadru. Ovo istraživanje provodi se u svrhu izrade diplomskog rada studentice Kristine Alić. Cilj istraživanja jest na temelju podataka dobivenih intervjuiranjem ruralnih žena Zadarske županije, opisati živote ruralnih žena u specifičnom lokalnom kontekstu. Svrha istraživanja jest doprinos razumijevanju utjecaja rodnog poretka na radno iskustvo žena koje je ključno za emancipaciju žena.

Uz Vaše dopuštenje, intervju će se snimati i transkribirati. Na Vaš zahtjev moguće je dobiti kopiju transkripta kako bi provjerili točnost informacija. Prilikom izrade izvještaja istraživanja za Vas će se koristiti isključivo pseudonim. Ukoliko to želite nakon završetka istraživanja možete dobiti kratak sadržaj dobivenih rezultata. Rezultati istraživanja bit će prezentirani i objavljeni kao diplomski rad studentice. Podaci o istraživanju bit će pohranjeni sigurno i na primjeren način. Istraživanje se provodi u skladu s etičkim postavkama akademskog rada, a u slučaju zamjerki o načinu provedbe istraživanja nadležno je Etičko povjerenstvo Odjela za sociologiju i Etičko povjerenstvo Sveučilišta u Zadru.

Ako imate dodatnih pitanja slobodno kontaktirajte doc. dr. sc. Valeriju Barada na 023 200 637.

Potpis : _____

(Studentica)

Mjesto i datum: _____

9. Literatura

1. Bandalović, G., Buzov, I., (2011): „Odnosi u seljačkoj obitelji i položaj žene u zagorskoj Dalmaciji“, *God. Titius*, 4 (4): 195-209
2. Barada, V., Čop, B., Kučer, M., (2012): „Žene u ruralnim područjima Dalmacije. Nevidljivo polje svijeta rada?“, Domine, Split
3. Braun, V., Clarke, V., (2006): „Using thematic analysis in psychology“, *Qualitative research in psychology*, 3, (2) 77-101
4. Creswell, J.W., (2003): „Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches“, Sage, London
5. Denscombe, M., (1998): „The Good Research Guide for small-scale social research projects“, OUP, Buckingham
6. Europske mogućnosti za žene na ruralnim područjima (dostupno na http://www.cesi.hr/attach/e/europske_mogucnosti_za_zene_web.pdf, posjećeno 25. 01. 2016)
7. Galić, B., Nikodem, K. (2009): „Percepcija rodne jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu. Pogled nezaposlenih žena“, *Revija za socijalnu politiku*. 16 (3): 253-270
8. Hazal, V., Crnković Pozić, S., Meštrović, B., Taylor, A. (2011): „Položaj žena na hrvatskom tržištu rada. Sažetak studije Žene na tržištu rada EuropeAid/128290/D/SER/HR“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb
9. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Mjesečni statistički bilten ISSN 1849-3378 br.11 2015 (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocsImages/stat_bilten_11_2015.pdf, posjećeno 10. 02. 2016) www.dzs.hr
10. <http://www.glasgacke.hr/mobile/?ispis=detalji&novost=495&kat=70> (posjećeno 26. 01. 2016)
11. <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/obilježavanje-datuma/809-15-listopada-svjetski-dan-seoskih-zena>, (posjećeno 23. 1. 2016)
12. Itak Peršurić, A., S., Žutinić, Đ., (2011): „Ekonomski položaj žena na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu“, *Sociologija i prostor*, 190 (2): 121–135
13. Lewis-Beck, M.S., Bryman A., Futing Liao, T., ur. (2004): „The SAGE encyclopedia of social science research methods. Volume 3“, SAGE Publications, USA
14. Mejovšek, M., (2008): „Metode znanstvenog istraživanja“, Naklada slap, Jastrebarsko

15. Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, 2011, (dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/metodologije/metod_67.pdf, posjećeno 17. 01. 2016)
16. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014, (dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-01_01_2015.htm, posjećeno 08. 02. 2016)
17. Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012-2014 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/05/razvojna_agencija_a4_final_sime.pdf, posjećeno 27. 12. 2015)
18. Ravnopravnost spolova u ruralnom razvoju-osnaživanje žena u ruralnom društvu-rodno osjetljivi program ruralnog razvoja (dostupno na <http://www.ogi.hr/files/publikacije/ogi/GARDPROGRAM.pdf>, posjećeno 15. 01. 2016)
19. Sinković, K., Đugum, J.,ur. (2011): „101 pitanje za ženu iz ruralnih područja“, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Zagreb
20. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015 ISSN 1333-3305, DZS. Zg. (dostupna na http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf, posjećeno 18. 01. 2016)
21. Strategija razvoja ljudskog potencijala Zadarske županije 2014 do 2020 (dostupno na http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2015/08/Strategija_razvoja_ljudskih_potencijala-2014.-2020.pdf, posjećeno 05. 02. 2016)
22. Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008-2013 (dostupno na <http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652>, posjećeno 27. 12. 2015)
23. Šikić-Mićanović, L., (1997): „ Socialization and genred: The cignificance of socio-cultural context“, *Društvena istraživanja*, 4-5 (30-31): 577-595
24. Šikić-Mićanović, L.,(2012) „Skriiveni životi. Prilog antropologiji ruralnih žena“, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
25. The Vital Role of Women in Agriculture and Rural Development, FAO Conference Rome, 2011 (dostupno na <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/mb054e.pdf>, posjećeno 23. 01. 2016)
26. Walby, S., (1990): „Theorizing Patriarchy“, Blackwell Publishing, Oxford, Cambridge
27. Walby, S., (2015[1997]): „Rodne preobrazbe“, Ženska infoteka, Zagreb

28. Zakon o poljoprivredi (NN 30/15)
29. Zakon o radu (NN 93/14)
30. Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama stanje 31. ožujka 2014. ,
(dostupno na http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/09-02-04_01_2014.htm,
posjećeno 7. 1. 2016)
31. Žene i muškarci u Hrvatskoj u 2015 ISSN 1848-4603 (dostupno na
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2015.pdf, posjećeno
05. 02. 2016)